

MIKÄ MIELLYTTÄÄ LASTA PÄIVÄKODISSA?

”En minä halua mitään tommosta!”

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi

Opinnäytetyö

Syksy 2006

Helmi Boman-Luostarinen

Tiina Ruponen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK
Sosiaalikasvattajan suuntautuminen

HELMI BOMAN-LUOSTARINEN
& TIINA RUPONEN:

Mikä miellyttää lasta päiväkodissa
”En minä halua mitään tuommosta!”

Opinnäytetyö, 61 sivua, 2 liitettä.

Syksy 2006

TIIVISTELMÄ

Avainsanat: sadutus, sadutusmenetelmä, laatu, lapsen kuuleminen

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on perehtyä lapsen maailmaan päiväkodissa. **Tutkimusongelmamme on selvittää mikä miellyttää lasta päiväkodissa.** Lisäksi tavoitteenamme on antaa etenkin oman kunnan varhaiskasvattajille hyödylliset tutkimusvastaukset ja käyttökelpoinen laadunarviointimenetelmä. On oikeudenmukaista kuunnella myös lasta määriteltäessä päivähoitoa laatua.

Tutkimuksemme on laadullinen. Käytämme aineiston keräämiseen sadutusta lapsen mielipiteen esille saamiseksi. Aineisto käsitellään laadullisesti ja aineistolähtöisesti analysoiden. Teoriaosuus koostuu laadun määritelmästä, päivähoitoa laatuun liittyvistä laeista, asetuksista ja suosituksista. Laatuun vaikuttavista teoreettisista näkemyksistä on nostettu esiin konstruktivistinen ja kontekstuaalinen teoria.

Tutkimustulosten mukaan saduttaminen on soveltuva menetelmä lasten mielipiteiden selville saamiseksi. Tutkimuksesta ilmenee, että lapselle tärkeintä päiväkodissa ovat kaverit ja leikkiminen. Lapsi nauttii yksilöllisestä huomioimisesta ja yhteisöllisyydestä. Tutkimuksemme mukaan enemmistö lapsista viihtyy päiväkodissa.

Lahti University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

Bachelor of Science in Sociology (AMK)
Social Educator

HELMİ BOMAN-LUOSTARINEN
& TIINA RUPONEN

What pleases a child in the daycare-centre.
” I don’t want to have anything like that”

Bachelor’s Thesis, 61 pages, 2 appendices

Autumn 2006

ABSTRACT

The keywords: storycrafting, storycrafting method, quality, listening to the child.

The purpose of this study is to get acquainted with the everyday life of a child. The main studyquestion is to find out the facts that please a child. In addition we are interested in applying a pattern worth practise and a method for evaluating quality. It is right to keep the child’s point of view in mind while estimating the quality of daycare.

Our study is based on issues of quality. We used the storycrafting method to gather the stories in order to find out the child’s point of view. The data are analysed through quality and the data collected? The theoretical part consists of definitions, laws, statutes and recommendations connected to the quality of daycare. The theoretical points of view emphasize constructivism and the contextual theory.

According to the research conclusions storycrafting is a successful method in finding out the opinions of children. The study reveals that the most important things for a child in daycare are friends and playing. Individual attention and companionship are of great importance to a child. The conclusion of our study indicates that the majority of children find their daycare-life nice and enjoyable.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LAATU	
2.1 Laadun määritelmiä	3
2.2 Laadun arviointi	3
3 LAADUN HALLINTA	6
3.1 Lakeja, asetuksia ja suosituksia	7
3.2 Teoreettisia näkemyksiä	10
3.3 Laadun arviointimenetelmiä päiväkodissa	13
3.4 Laadun osatekijät	16
3.4.1 Palvelutaso	18
3.4.2 Puitetekijät	18
3.4.3 Välillisesti ohjaavat tekijät	20
3.4.4 Prosessitekijät	22
3.4.5 Vaikuttavuustekijät	25
4 TUTKIMUKSEN TAVOITE	26
4.1 Tutkimusmenetelmä	27
4.2 Tutkimuskohteiden kuvaukset	29
4.2.1 Päiväkoti Melli, Asikkala	29
4.2.2 The English Playschool of Asikkala	30
5 TUTKIMUKSEN KULKU	31
5.1 Tutkimusaineisto ja sen hankinta	31
5.2 Tutkimustilanne	31
5.3 Aineiston käsittely	33
5.4 Tutkimuksen luotettavuus	34

6 TULOKSET	36
6.1 Kaverit	36
6.2 Leikkiminen	37
6.3 Lapsen rooli päiväkodissa	38
6.4 Päiväkodin toiminta	40
6.5 Lasten henkinen hyvinvointi	42
7 POHDINTA	43
7.1 Sadutus	43
7.2 Kaverit	47
7.3 Leikki	48
7.4 Lapsen rooli päiväkodissa	50
7.5 Päiväkodin toiminta	51
7.6 Lasten henkinen hyvinvointi	52
7.7 Prosessi- ja vaikuttavuustekijät	54
7.8 Yhteenveto	54
LÄHTEET	56
LIITTEET	60

1 JOHDANTO

Vaikka ajatuksia järkevästä ja osaavasta lapsesta on alettu tuoda esille 1980 – 1990 - luvulta saakka, lapsen ääntä ei silti ole huomioitu kasvatusinstituutioissa tarpeeksi (Karlsson 2001, 40 - 42). Lapsen mielipide ei tule esille myöskään siitä syystä, että lapsi on näkymättömässä asemassa yhteiskunnassamme (Karlsson 2005, 29). Suomen Kuntaliiton julkaisun, Laatu työkalut (1998, 21) mukaan lapsen oma arvio päivähoiton laadusta jää huomiotta, koska lapsen näkökulman esiintuovia metodeja käytetään puutteellisesti. Kasvatusinstituutioissa lapsella on harvoin mahdollisuutta vaikuttaa kasvatukseen ja opetuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Fyysinen ympäristö tiloineen ja toimintavälineineen on usein yksinomaan aikuisten suunnittelema. Kasvatus-, hoito- ja kuntoutussuunnitelmat ovat ammattilaisten tekemiä. Oppimateriaalit ja opetuksen sisällöt sekä toimintasuunnitelmat ovat aikuisen päättämiä asioita. Lapsen tehtäväksi jää suorittaa ammattilaisten valmiiksi suunnittelema tehtäviä, ammattilaisten luomassa ympäristössä. (Karlsson 2005, 23-26.)

Opinnäytetyömme tavoitteena on päivähoiton laadunparantaminen lapsilähtöisyyss- näkökulmasta. Suoritamme laadunarviointia kahdessa päiväkodissa Asikkalassa. Toinen tutkimuskohteemme on kunnallinen päiväkotito, jossa on integroitu erityisryhmä ja toinen yksityinen, kielikylpyyn erikoistunut kunnanostopalvelupäiväkotito. Olemme valinneet lapsen näkökulman tutkimukseemme koska on oikeudenmukaista kuulla myös lapsen ääntä määriteltäessä päivähoiton laatua.

Tutkimuksessamme lapsi on asiakas, jolla on jo asiakaslain mukaan oikeus hyvään palveluun. Perustuslaki turvaa osaltaan lapsen oikeudet, joten hänen näkemyksensä pitää huomioida päivähoiton arjessa iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen aseman nostaminen on juuri nyt yhteiskunnassa kiinnostava puheenaihe, sillä useissa kunnissa tehdään parhaillaan lapsipoliittisia ohjelmia. Valtakunnassa on meneillään laadun yhtenäistäminen päivähoitossa ja tänä vuonna laadunhallintajärjestelmien kehittäminen käynnissä Suomessa. Yhtenäinen, laadukas päivähoito kuuluu jokaiselle lapselle asuinkunnasta riippumatta.

Keskeinen kysymys tutkimuksessamme on, mikä on laatua päiväkodissa lapsen näkökulmasta? Tutkimuksessamme on haasteena aikuisen vaikeus tavoittaa lapsen maailman keskeisimpiä asioita. Lapsen näkökulman esille saamiseksi täytyy löytää hänelle ominaiset toimintatavat, joten tutkimusmenetelmäksi olemme valinneet saduttamisen.

2 LAATU

Alunperin laatuajattelu ja -sanasto on lähtöisin yritysmaailmasta ja teollisuudesta. Ensimmäinen laatujärjestelmästandardi on julkaistu vuonna 1959 sotateollisuuden tarpeisiin, mutta myös ydinvoima- sekä lentokoneteollisuus ovat auttaneet laatujärjestelmästandardien leviämistä muille aloille. (Biaudet & Virtanen 1992, 7.)

2.1 Laadun määritelmiä

Laatua on vaikea määritellä yksiselitteisesti, koska sitä on arvioitava samanaikaisesti monesta eri näkökulmasta: palvelujenkäyttäjän, -tuottajan ja johtamisen näkökulmasta. Laadussa on myös subjektiivisia piirteitä, sillä jokaisella asiakkaalla on oma elämyksensä laadusta. Asiakkaalle laatua on kokemus siitä, että hän saa palvelusta sen mitä haluaa ja kokee tarvitsevansa. (Idänpää-Heikkilä, Outinen, Nordblad, Päivärinta & Mäkelä 2000, 12.)

Laatua määritellään sosiaali- ja terveydenhuollossa ammattitaitoisen henkilöstön kykyä palvella asiakasta edullisin kustannuksin lakien ja asetusten mukaisesti. (Idänpää-Heikkilä ym. 2000, 11.) Sosiaali- ja terveydenalan työntekijälle ammatillinen laadukkuus on palvella asiakkaita huomioimalla heidän tarpeensa ja johtamisen näkökulmasta katsottua palvelujärjestelmän laatu on taloudellisuutta ja kustannustehokkuutta. (Idänpää-Heikkilä ym. 2000, 12.)

ISO 9000 laatustandardisarjan laatusanasto-osassa laatu määritellään seuraavasti:

Laatu on niistä ominaisuuksista muodostuva kokonaisuus, johon perustuu prosessin, toiminnon, tuotteen, organisaation, järjestelmän, henkilön kyky täyttää sille asetetut vaatimukset ja siihen kohdistuvat odotukset. Vaatimukset voivat perustua lainsäädäntöön, määräyksiin, sopimukseen tai erikseen määriteltyihin asiakkaiden tarpeisiin. (SFS EN ISO 8402, 1995.)

American Society for Qualityn (ASQ) laadun määritelmän mukaan laatu on jatkuvassa muutoksutilassa eikä asiakaskaan aina tiedä tai osaa kertoa minkälaisia tarpeita hänellä on:

Laatu on niiden ominaisuuksien ja piirteiden muodostama kokonaisuus, joihin perustuu tuotteen tai palvelun kyky täyttää sille asetetut ilmaistut tai ilmaisemattomat tarpeet.

Määritelmän mukaan asiakas ei ilmaise kaikkia todellisia tarpeitaan, koska ei kykene niitä itsekään tiedostamaan. Siksi asiakaskyselyillä niitä ei voida tarkasti selvittää. (Andersson, Hiltunen & Villanen 2004, 41; ks. myös Kuntaliiton julkaisu, Julkisten palvelujen laatustrategia 1998,7.)

Anderssonin ym. tutkimuksessa Laatu toiminta suomalaisissa yrityksissä selvitetään kuinka suomalaiset yritykset panostavat laatuun. Tutkimuksessa ilmenee, että suuressa osassa vastanneista yrityksistä on käytössä laatujärjestelmiä ja varsinkin standardien vaatimukset täyttäviä malleja. Laatu on yksi keskeinen kilpailukeino ja kilpailijoista erottautumiseksi mainostetaan usein sertifioitua laatujärjestelmän käyttöä. (Andersson ym. 2004, 26; ks. myös BiauDET & Virtanen 1992, 7.)

Julkisten palvelujen laatustrategiassa sanotaan, että kilpailussa menestyminen edellyttää laatua. Julkisella puolella palveluntuottajia kilpailutetaan keskenään ja tämä edellyttää yritysten laatutekijöiden tunnistamista ja seuraamista, sillä laadun valvonta kuuluu edelleenkin palvelun järjestäjälle. Ostopalveluyrityksiltä edellytetään samanlaisia laatuvaatimuksia kuin julkisten organisaatioiden tuottamilta vastaavilta palveluilta. Laadukkaat ja taloudelliset julkiset palvelut edistävät Suomen selviytymistä myös kansainvälisessä kilpailussa, sillä ne takaavat yrityksille koulutettua ja osaavaa henkilökuntaa ja vastaavat kansalaisten sosiaali- ja terveystarpeista. Vastuu julkisista palveluista kuuluu valtiolle ja kunnille yhteisesti ja molempien tahojen on tehtävä yhteistyötä kansalaisten ja elinkeinoelämän kanssa. (Julkisten palvelujen laatustrategia 1998, 11.) Anderssonin ym. (2004, 30) mukaan laatustrategian käyttöönotto ei välttämättä lisää taloudellista tulosta vaan hyöty näkyy parhaiten henkilökunnan laatu-tietoisuuden lisääntymisenä sekä toimintatapojen yhdenmukaistumisena.

2.2 Laadun arviointi

Laadunarviointi menetelmät jaetaan esimerkiksi kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin menetelmiin. Kvantitatiivisilla menetelmillä arvioidaan mitattavissa olevia ominaisuuksia muunmuassa lukumäärinä, suhdelukuina, välimatkoina tai aikoina. Kvalitatiivisia laadunarviointimenetelmiä ovat erityisesti kyselyt ja haastattelut, jotka kuuluvat niin sanottuihin pehmeisiin tiedonhankinnan menetelmiin. Näillä menetelmillä selvitetään asiakas- ja henkilöstötyytyväisyyttä, palveluihin liittyviä mielipiteitä sekä palvelujen imagoa. (Suomen Kuntaliitto 1998,15,16.)

Laadunarviointimenetelmät voidaan jakaa käyttötarkoituksen mukaan, jolloin ne palvelevat laadun kehittämistä, kehityksen yhtenäistä seuranta tai todentamista. Näitä menetelmiä ovat muunmuassa laatupalkintokehikko, matriisitarkastelu, ISO-standardikehikko ja tasapainotettu mittaristo. (Suomen Kuntaliitto, 1998, 16.)

Anderssonin ym. (2004) tutkimuksessa ilmenee, että kiire ja huono tiedonkulku vaikeuttavat eniten laadun tekemistä. Huono tiedonkulku aiheuttaa yrityksille ylimääräistä rahan menoa. Se näkyy työpaikoilla sähläämisenä, turhana työnä ja etsimisenä. Yrityksille sisäisen tiedonkulun ongelmat ovat tuttuja ja niitä yritetään ratkaista, mutta niiden seuraamiseen ja mittaamiseen yritykset eivät ole kuitenkaan yleisesti panostaneet. (Andersson ym. 2004, 46, 96.)

Suomalaisen laadun perusta on asiakaslähtöisyydessä. Yrityksissä panostetaan asiakastarpeiden, -odotusten ja -toiveiden selvittämiseen. (Andersson ym. 2004, 30, 95.) Myös Julkisten palvelujen laatustrategian suosituksissa laatua toteutetaan asiakaslähtöisesti, vaikka asiakkuus onkin monitahoisempi ilmiö kuin yksityisissä yrityksissä. Julkisen palvelun asiakas voi olla yksityinen kansalainen, heidän erilaiset ryhmänsä tai koko yhteiskunta eikä maksaja ole välttämättä sama kuin sen käyttäjä. Yksilön tarpeita ei voida tasavertaisuus syistä aina ottaa huomioon ja eikä palvelun saaja välttämättä edes halua saamaansa palvelua. (Julkisten palvelujen laatustrategia 1998, 6.)

Julkisten palvelujen asiakaslähtöisyys tarkoittaa sitä, että palvelutuotantoa kehitetään lisäämällä asiakkaan valinnanmahdollisuuksia. Heillä täytyy myös olla mahdollisuus osallistua palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä palautteen antamiseen saamastaan palvelusta. (Julkisten palvelujen laatustrategia 1998, 14.)

3 LAADUN HALLINTA

Päivähoidon laadunhallinnalla tarkoitetaan toimintatapaa, jolla lapset, vanhemmat, henkilökunta ja hallinto yhdessä arvioivat ja kehittävät toimintaa tavoitteiden suuntaisesti. Laadunhallinta kuuluu jokapäiväiseen työhön. (Hujala ym. 1999, 56.) Suomen päivähoitossa on ns. educare -malli. Vanhemmat saavat yhteiskunnan palveluna hoitopaikan lapselleen (care) ja lapsi saa hoitoa, kasvatusta sekä opetusta (education). Sosiaalipalveluna päivähoito tukee lapsiperheitä yhdessä muiden sosiaalipalvelujen kanssa. Päivähoitossa lapsi saa virikkeellistä toimintaa ja vanhemmat voivat saada neuvoja ja ohjeita kasvatustehtäväänsä. Päivähoitoa käytetään myös ennaltaehkäisevänä lastensuojelupalveluna. (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen & Vartiainen 1999, 6-7.)

Kun käsitellään päiväkodin asiakastyytyväisyyttä ja -laatua, on ymmärrettävä kuka on päivähoiton asiakas. Hujalan ym. (1999) mukaan asiakkaita ovat perheet ja yhteiskunta. Perheen lapsi on välitön asiakas ja vanhemmat ovat asiakkaita kahdella tavalla: he ovat sosiaalipalvelujen asiakkaita lastensa päivähoitopaikan kautta ja varhaiskasvatuksen asiakkaita, koska heillä on ensisijainen vastuu lapsensa hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Yhteiskunta on päivähoiton asiakas, koska päivähoito vaikuttaa yhteiskunnan toimivuuteen ja hyvinvointiin monellakin tavalla. Yhteiskunnan veloitteet varhaiskasvatuksen laadulle löytyvät laeista ja asetuksista. (Hujala ym. 1999, 55-56.)

3.1 Lakeja, asetuksia ja suosituksia

Keskeisimmät päivähoitoon vaikuttavat normiohjaukset tulevat päivähoitolaista ja asetuksesta. Päivähoitolaki velvoittaa kuntia tarjoamaan lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet ja päiväkodin toiminnan tulee olla tavoitteellista sekä lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa. Päivähoitoasetuksesta löytyy suhdeluku aikuisten ja lasten määristä sekä vaatimus lapsen oman kielen ja kulttuurin tukemisesta yhteistyössä kyseisten kulttuurien edustajien kanssa. Kasvuympäristön tulee olla lapselle tarkoituksenmukainen ja lapselle on järjestettävä tarpeellinen ravinto hoitopäivän aikana. Päivähoidon tulee tukea vanhempien kotikasvatusta mukaan lukien uskontokasvatus. Laki velvoittaa kuntia järjestämään päivähoitoa lapsen omalla äidinkielellä (suomi, ruotsi tai saame). Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle täytyy tehdä kuntoutussuunnitelma. (Päivähoitolaki 1973/36; 2a §, 2b §, 7a §, 11 §.; Asetus lasten päivähoidosta 1973/239, 1a §, 6 §.)

Perusopetuslaissa (1998/62; 2 §, 3§, 29 §) säädetään päivähoidossa annettavasta esiopetuksesta. Opetuksen tavoite on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Oppilaille on oikeus turvalliseen ympäristöön ja heitä on suojeltava kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Opetuksen tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Esiopetuksen tavoitteena on parantaa lasten oppimisedellytyksiä ja edistää tasarvoisuutta yhteiskunnassa sekä turvata myös yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812; 1 §, 4 §, 7 §, 8 §) sisältää periaatteet päivähoitopalvelun asiakaslähtöisyydestä, luottamuksellisuudesta sekä asiakkaan oikeudesta hyvään palveluun ja kohteluun. Päivähoitopalvelua toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipiteet, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkiensä ja kulttuuritaustansa. Hänelle on annettava myös mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tässä laissa on myös säädetty, että päivähoidossa olevalle lapselle tulee laatia henkilökohtainen hoito-, palvelu- tai kuntoutussuunnitelma.

Alaikäisen asiakkaan asemasta laissa mainitaan erityisesti, että alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide tulee selvittää ja ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812, 10 §.)

Asetuksessa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (29.4.2005/272; 1§) edellytetään sosiaalihuollon ammatilliselta henkilöstöltä tarvittavaa koulutusta sekä perehtyneisyyttä, jotta asiakas saa hyvää kohtelua ja laadukasta sosiaalihuoltoa. Laki lasten kotihoidontuesta ja yksityisen hoidon tuesta (20.12.1996/1128, 1 §, 3 §) antaa lapsen vanhemmille mahdollisuuden hoitaa itse alle kolmevuotias lapsensa tai saada vaihtoehtoiseen päivähoitopaikkaan taloudellista tukea.

Viimeisen kymmenen vuoden ajalta julkisten palvelujen laadunhallintaan on tehty myös useita suosituksia. Vuonna 1998 on ilmestynyt Julkisten palvelujen laatustrategia, jonka pääpaino on asiakaskeskeisyydellä ja toiminnan tehokkuudella. Laatustrategian sanoma on, että kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia tulee lisätä ja ylhäältä alaspäin kulkevaa byrokratiaa vähentää. Perinteisesti julkisia palveluja käyttävät kansalaiset on nähty vain vallankäytön kohteina, mutta tänä päivänä julkiset palvelut ovat olemassa asiakkaiden palvelemisesta varten. Kansalaisilla on veromaksajina sekä äänestäjinä oikeus vaatia. Heidän pitää saada yksilöllisempiä palveluja ja valinnan mahdollisuuksia, mutta myös tasavertaisuutta julkisten palvelujen saatavuuden suhteen. Asiakkaat odottavat myös saavansa oikeaa tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä menettelytavoista virheiden sattuessa. (Julkisten palvelujen laatustrategia 1998, 4-5.)

Valtakunnallinen suositus (1998) kertoo asiakaslähtöisyyden olevan julkisten palvelujen laadun perusta. Suosituksen mukaan asiakkaiden valinnanmahdollisuuksia tulee lisätä ja heidän tulee olla mukana myös palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Asiakaan pitää saada esittää palaute saamastaan palvelusta ja hänelle pitää järjestää väyliä, jossa voi tuoda esille (päättäjille, palvelujen tuottajille ja henkilökunnalle) tarpeitaan ja kohtaamiaan ongelmia. (Sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinta 2000-luvulle, Valtakunnallinen suositus 1998, 7.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma TATO on voimassa aina hallituskausittain. Nykyään toimiva ohjelma on voimassa vuosina 2004-2007. Kuntien tulee kehittää päivähoitoaan sosiaali- ja terveysministeriön laatiman Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden suositusten mukaisesti. Kuntia kehoitetaan kiinnittämään huomiota siihen, etteivät päivähoidon ryhmäkoot kasvaisi liian suuriksi. Myös erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten palvelut tulee kunnissa turvata riittävän osaamisen ja voimavarojen avulla. Päiväkodin henkilöstön ravitsemusosaamista sekä yhteistyötä ruokapalvelun kanssa tulee lisätä ja päivähoidon ruokailun ravitsemuksellisuuden laadun arvioimiseksi tulee laatia laatukriteerit. (Sosiaali- ja terveysministeriö, Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta- ja tavoiteohjelma 2004-2007.)

Kunnissa päivähoidon tuottajaa on mietitty pitkään. Koska päivähoito kuuluu kunnan peruspalveluihin, on ajateltu, että kunnassa täytyy olla myös omaa päivähoitotuotantoa eikä ainoastaan yksityiseltä ostettua. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on kunnissa alettu yhä useammin kuitenkin siirtyä päivähoitopalvelujen ostamiseen yksityisiltä markkinoilta. (Ikola-Norrbacka 2004, 173). Kunnan ostopalvelua säätelee Laki julkisista hankinnoista. Sen mukaan kunnan viranomaisten on tasapuolisesti kilpailutettava haluamansa palvelut ennen ostopäätösten tekemistä ja tarjouksista on hyväksyttävä se, joka on kokonaistaloudellisesti edullisin tai hinnaltaan halvin. (Laki julkisista hankinnoista 1992/1505, 1 §, 6 §, 7 §.)

Päivähoidon laatuun yksityiseltä ostamisen ei pitäisi vaikuttaa ainakaan huonontavasti, sillä kunnan ostaessa palveluja yksityisiltä tuottajilta, on sen varmistuttava siitä, että ne ovat tasoltaan yhtä hyviä kuin kunnallisessa vastaavassa toiminnassa (Holma ym. 2001, 63; ks. myös Julkisten palvelujen laatustrategia 1998, 11). Kansalaisten kannalta palvelun tuottajalla ei ole merkitystä, sillä heille on tärkeää palvelun laatu, hinta ja saatavuus. (Julkisten palvelujen laatustrategia 1998, 11).

Eduskunta antoi kunnille mahdollisuuden päättää sosiaalilain 6 § väliaikaisella muutoksella (voimassa 1.8.2003 - 31.7.2008), minkä monijäsenisen toimielimen alaisuuteen päivähoito, kotihoito sekä yksityinen hoito annetaan. Lakia muutettiin, jotta perheiden tarpeet kyettäisiin huomioimaan paremmin ehyen moniammatillisen palvelujärjestelmän avulla. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen tulisi eduskunnan mukaan muodostaa mahdollisimman eheä kokonaisuus. (Puhakka & Selkee toim. 2003, 14.) Viimeaikoina päivähoitoa on yhdistetty useassa kunnassa koulutoimeen perustellen tätä pedagogisilla syillä. Tarkoituksena on luoda katkeamaton ketju hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Yhdistämisellä saadaan etuja henkilöstön ja tilojen yhteiskäytön muodossa sekä informaation oletetaan kulkevan paremmin saman hallintokunnan alaisuudessa. (Ikola-Norrbacka 2004, 174; Puhakka & Selkee (toim.) 2003, 13.)

Päivähoidon säilymistä sosiaalitoimen osana perustelevat puolestaan ne, jotka ajattelevat yhteistyötä lastensuojelu- ja perhetyön kanssa (Ikola-Norrbacka 2004, 174). Koulutoimen alaisuudessa päivähoitoon pelätään muuttuvan liian koulumaiseksi sekä toiminnan painottuvan liiaksi tiedolliseen puoleen (Puhakka & Selkee 2003, 13).

3.2 Teoreettisia näkemyksiä

Lakien, asetusten ja suositusten lisäksi päivähoitoon laatuun vaikuttavat varhaiskasvatuksen tieteelliset tutkimukset ja niiden pohjalta luodut erilaiset teoreettiset suuntaukset. Vaikeutena laadunarvioinnissa nähdään se, ettei tiedetä mille teoreettiselle pohjalle laadunarviointi pohjautuu. (Hujala ym. 1999, 10.) Vuonna 2006 päiväkotikäytäntöjä on muutettu aikuislähtöisyydestä lapsilähtöisemmiksi. Lapsilähtöisen oppimisen teorian taustalla on konstruktivismi. (Hujala ym. 1999, 21.) Hujalan ym. (1999, 23) teoksessa Laadun hallinta varhaiskasvatuksessa löytyy Von Glaserfeldin määritelmä konstruktivistisesta oppimisprosessista:

Oppiminen on jatkuva yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuva prosessi. Yksilö toimii aktiivisesti valikoiden, muuntaen ja tulkiten vastaanottamaansa informaatiota ja rakentaa sen pohjalta uudelleen ajattelunsa ja toimintansa malleja.

Tämän suuntauksen mukaan oppiminen tapahtuu ympäristön ja oppijan vuorovaikutuksessa ja hänen suorittamansa aktiivisen valikoinnin kautta. Oppijalla on aina hallussaan jo aikaisemmin saamansa tiedot ja kokemukset, jotka vaikuttavat uuden informaation valikoimiseen, muokkaamiseen ja tulkitsemiseen. (Hujala ym. 1999, 23.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa varhaiskasvatus määritellään pienten lasten elämän piirissä tapahtuvaksi vuorovaikutukselliseksi toiminnaksi, jonka tavoitteena on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön kasvatuskumppanuudelle rakentuva yhteistyö on tärkeää, jotta yhteisestä kasvatustehtävästä tulisi mielekäs kokonaisuus. Tämä tarkoittaa vanhempien uudenlaista roolia päiväkotimaailmassa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 13; Hujala ym. 1999, 14-15.)

Kontekstuaalisen kasvunteorian mukaan lapsi ja kasvu ympäristö nähdään erottamattomina. Sen taustalla on Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Lapsen lähiympäristö sekä laajempi yhteiskunnallinen ympäristö ja näiden yhteisvaikutus vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Tämän teorian näkökulmasta päiväkodin laatua on se, että lapsi nähdään aktiivisena toimijana eikä pelkästään toiminnan kohteena ja hänen toiminnallaan on myös vaikutusta hoitopäivän kulkuun. Lapsi ei ole pelkästään ympäristön vaikutuksen alainen vaan myös itse vaikuttaa olemassaolollaan ympäristössä tapahtuviin asioihin. (Hujala ym. 1999, 11-13.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 18-19) kasvatusympäristöstä sanotaan, että sillä on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Oppimisympäristöön kuuluvat rakennetut tilat sekä muu lähiympäristö sekä turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Varhaiskasvatusympäristön tulee olla viihtyisä ja leikkimiseen, tutkimiseen, toimimiseen ja monin tavoin itsensä ilmaisemiseen kannustava. Sen ilmapiirin tulee olla myönteinen, jotta lasten on siellä kaikin puolin turvallinen olla. Hyvin suunnitellussa kasvatusympäristössä on mahdollista toimia pienryhmissä, joissa jokaisella on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen.

Päivähoidon lapsiryhmässä aikuisen täytyy huomioida yksittäinen lapsi persoonana tarpeineen ja kiinnostuksen kohteineen sekä tiedostaa oppimisprosessin sosiaalinen puoli, sillä oppiminen tapahtuu lapsen ja aikuisen sekä lasten keskinäisen yhteistoiminnan tuloksena. Aikuisen tehtävänä on muokata hoitoympäristö lapsen oppimiselle ja leikille suotuisaksi. (Hujala ym. 1999, 26.)

Bruner'in (1990a) mukaan lapsella on leikin kautta kaksi todellisuutta. Rinnakkaismaailma antaa mahdollisuuden sääntöjen rikkomiseen ja poikkeuksien tekemiseen normien täyttämässä maailmassa. Toisaalta lapsella on halu ylläpitää ja luoda normeja. Leikissä ja draamassa lapsi tutkii näitä asioita ja samalla opettelee toimimista vastakohtaisuuksien ja ristiriitojen maailmassa. (Heinonen 2000, 22, 23.)

Lapselle yhtenä tärkeimmistä vuorovaikutuksen muodoista on vapaa vertaisvuorovaikutus, joka on yleensä lasten keskinäistä leikkimistä. Tähän vuorovaikutuksen muotoon päiväkodin aikuisten tulee enemmän panostaa, koska leikkiminen on lapselle tärkeää. Lasten keskinäiseltä leikkimiseltä aikaa vie aikuisten tärkeinä pitämät aikuisjohtoiset opetustuokiot, joita päiväkodeissa arvostetaan enemmän kuin leikkimistä. (Hujala ym.1999, 35.)

Aikuisen kannattaa mennä seuraamaan lasten leikki-tilanteita, jotta hänelle muodostuu käsitys siitä mitä lapsi ajattelee, mitä osaa ja miten hän oppii uusia asioita leikkiessään. (Hujala ym.1999, 39). Leikkiminen on lapselle ominainen toiminnan tapa. Toimiessaan itselleen mielekkäällä tavalla lapsi pystyy paremmin ilmaisemaan ajatteluaan ja tunteitaan. Lasten ja aikuisten leikkiessä yhdessä tai aikuisen havainnoidessa lasten keskinäistä leikkiä, saa hän tietoa lasten maailmasta ja hänen tavastaan ajatella asioista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 21.)

3.3 Laadun arviointimenetelmiä päiväkodissa

Laadunarviointimenetelmät eli laatumittarit jaotellaan käyttötarkoituksensa ja laajuutensa perusteella kahteen ryhmään: tutkimus- ja itsearviointimittarit sekä järjestelmätason mittarit. Ensimmäisen ryhmän mittarit ovat rajoittuneimpia ja jättävät kokonaisuuden kannalta tärkeitä laatuun vaikuttavia tekijöitä arvioinnin ulkopuolelle, kun taas järjestelmätason mittareilla saadaan laadusta kokonaisvaltaisempi näkemys. Niiden avulla voidaan kerätä tietoa monipuolisesti eri toimijoiden näkökulmista. (Hujala ym.1999, 65-66.)

Toimintaa arvioidaan itsearviointina, vertaisarviointina ja ulkopuolisen arvioitsijan avulla. Itsearvioinnissa mukana ovat päivähoitohenkilöstö, hallinto, lapset ja vanhemmat. Vertaisarvioinnissa saman päiväkodin henkilöstö arvioi toistensa toimintaa tai kahden eri päiväkodin henkilöstö arvioi yksiköiden toimintaa vastavuoroisesti. Ulkoisella arvioinnilla tarkoitetaan päiväkodin ulkopuolisen henkilön suorittamaa arviointia. Ulkopuolista ja itsearviointia voidaan käyttää toisiaan täydentämässä. (Hujala ym.1999, 67.)

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa käytetään yritysmaailmasta tuttuja arviointijärjestelmiä ja niistä on saatu hyviä kokemuksia. King's Fund -menetelmää käytetään Rovaniemen päivähoidossa ja ISO 9000-laaturjestelmästandardia Kajaanissa ja Utajärvellä. Päivähoidon laatua mitataan myös Suomen laatupalkintojärjestelmän, Laatujohtamismalli TQM:n sekä Benchmarking-menetelmän avulla. (Alila & Parrila 2004, 74, 81, 83, 86, 88.)

Vaikka kokemukset yritysmaailman arviointijärjestelmistä ovat olleet hyviä on varhaiskasvatukseen kehitetty myös omia kotimaisia laadunarviointimenetelmiä: Laadunarviointi päivähoidossa -projektin arviointimalli, Laatu ja lapsi -malli ja tutki - arvioi - kehitä -arviointijärjestelmä (TAK). (Alila & Parila 2004, 40-44.)

Laadunarviointi päivähoitossa -projektin mallissa keskeistä ovat laadun kannalta tärkeät osatekijät: puitetekijät, välilliset tekijät, kasvatusprosessiin liittyvät tekijät ja vaikuttavuustekijät. Tämän mallin perusta löytyy lainsäädännön vaatimuksista ja varhaiskasvatuksen tutkimuksen tavoitteista. Näiden pohjalta on tehty päivähoitoon laatuksiteerit, joiden avulla laatua voidaan arvioida. Tätä arviointimallia käytetään Lahden päivähoitossa. (Alila & Parrila 2004, 30,31,38.)

Lapsi ja laatu -arviointimalli on laadittu Suomen laatupalkintomallin pohjalta päivähoitolaadun kehittämiseen ja arviointiin. Mallissa on kahdeksan arviointialuetta: johtajuus, strateginen suunnittelu, asiakassuuntautuneisuus, tiedot ja niiden analysointi, henkilöstön kehittäminen, kasvuprosessit, toiminnan tulokset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Jokaista kahdeksaa arviointialuetta tarkastellaan arvioimalla menettelyjä, niiden soveltamista käytännössä ja miten menettelyä ja sen soveltamista voidaan kehittää. Tämä arviointimalli on käytössä Lohjan päivähoitossa. (Alila & Parrila 2004, 40-42.)

TAK (tutki - arvioi - kehitä) -arviointijärjestelmä on suunniteltu julkiselle sektorille ja sen avulla voidaan tehdä asiakastyytyväisyys- ja henkilöstökyselyjä sekä yksikkö- että kuntatasolla. Kuntatasolla voidaan arvioida eri päivähoitoyksiköitä keskenään sekä suorittaa kuntien välistä päivähoitolaadun vertailua. TAK -arviointijärjestelmä on saatavissa internet -versiona sekä CD-ROM -pohjaisena. Järjestelmä pohjautuu Excel -taulukko-laskentaohjelmaan. TAK -arviointimalli sisältää kyselyjä ja arviointivälineitä seitsemällä osa-alueella: asiakastyytyväisyys, työttyytyväisyys, johtajuuden arviointi, arvojen määrittely, toiminta-ajatuksen määrittely, pedagogisen perustehtävän arviointi ja toistuva itsearviointi. Mallin kyselylomakkeita voi muokata omaan yksikköön sopivaksi ja valita vain ne kysymykset, joihin haluaa vastauksia. Arviointijärjestelmään kuuluu myös TAK -puntari, joka on tarkoitettu lapsen itsearviointiin. Lapsi valitsee ja värittää viidestä erikokoisesta ympyrästä itseään parhaiten kuvaavan väitteen arviointiasteikolta, osaa erinomaisesti - osaa vähän. Lapsen itsearviointi suoritetaan aikuisen avustuksella ja kuunnellen lapsen perusteluja. Menetelmä on käytössä Kuopion päivähoitossa. (Alila & Parrila 2004, 44-46.)

Lapsiasiakkaiden laatu näkökulman löytämiseksi on kehitetty sopivia menetelmiä. Sadutus -menetelmällä voidaan kerätä tietoa lapselta. Menetelmä on tulkinnasta vapaata, tasavertaista, voimavarakeskeistä, subjektiivista korostavaa ja yhteisen jakamista. (Karlsson 2005, 120).

Lapsen näkökulma tulee esille myös hyvin tehdystä kasvunkansioista. Sen avulla voidaan päiväkodin laatua ja toimintaa arvioida ja kehittää. Kirjaimellisesti kasvunkansioilla tarkoitetaan kansiota, johon kerätyn materiaalin avulla seurataan lapsen kasvua ja oppimista sekä kokemuksia ja tulkintoja päiväkotiympäristössä. Sen avulla lapsi kertoo itselleen tärkeistä asioista ja tapahtumista päivähoitossa. Kasvunkansio sisältää esimerkiksi piirustuksia, valokuvia, omia tarinoita ja aikuisen havaintoja lapsen toiminnasta eri tilanteissa. Monipuolisten dokumenttien avulla syntyy hyvä kasvunkansio, jossa näkyy lapsen sisäinen maailma, ajattelu sekä kokemukset. (Alho ym. 2002, 102-104, 112.)

Havainnoimalla lasten toimintaa saadaan lapsen laatu näkökulma esille mahdollisimman luonnollisissa toimintatilanteissa lapselta itseltään. Se on hyvä tapa kerätä tietoa arkitilanteista ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Tämä tiedonkeruumenetelmä on kuitenkin hidas tapa saada tietoa, sillä lapsia ja toimintoja päiväkodissa on paljon. (Lehtinen 2000, 57-59.)

Päiväkodin laadunhallinta on osa jatkuvaa arjessa tapahtuvaa kehittämistoimintaa. Laadunhallintatyössä mukana ovat lapset, vanhemmat ja henkilökunta. Laadun ihannetasoa määriteltäessä on mukana oltava myös paikallishallinnon ja lähihallinnon alojen edustus. Kaikkien yhteistyöllä saadaan kehitettyä päivähoitoon näkemys siitä, millainen olisi tulevaisuuden ihannepäiväkoti. (Hujala ym. 1999, 59.)

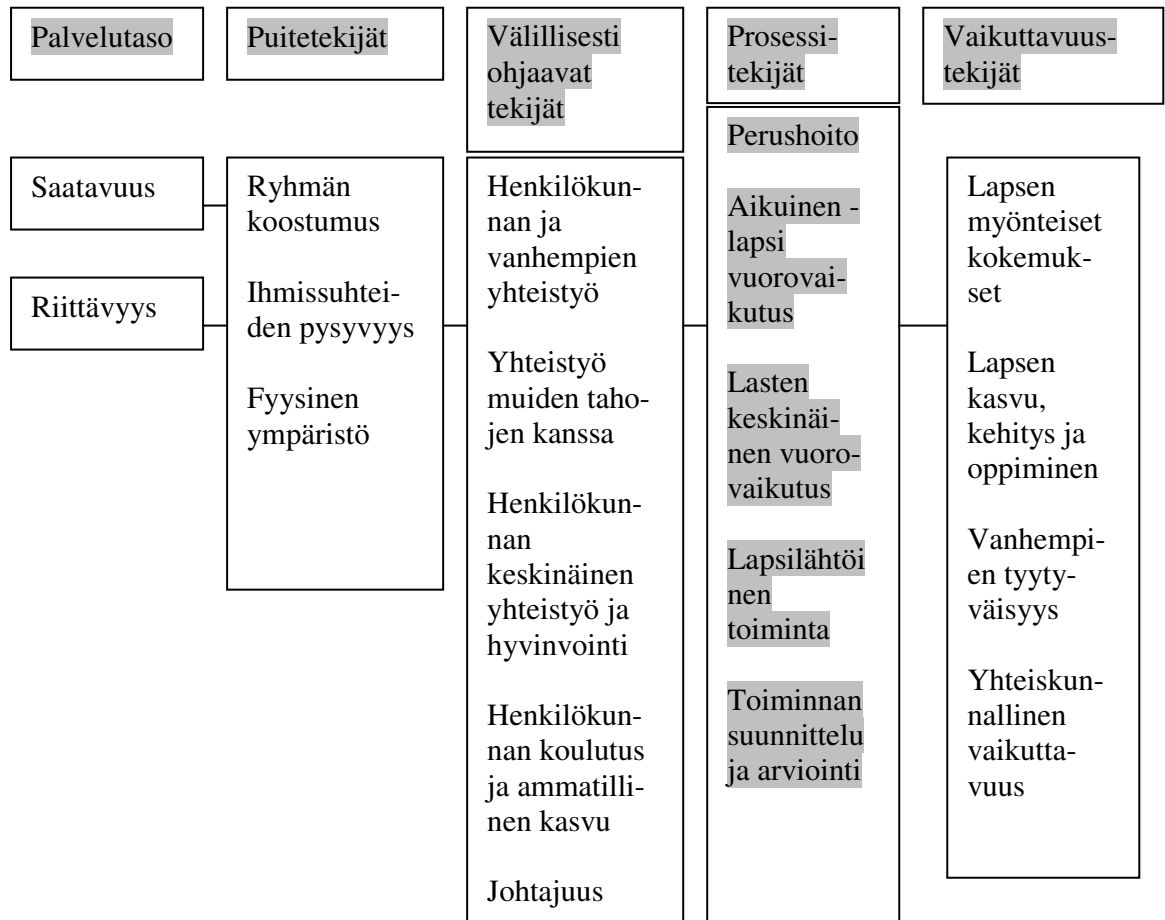
Erilaisille perheille ja yksittäisille asiakkaille päivähoiton laadukkuudella on erilaisia kriteerejä. Näkemykset laadukkaasta päivähoidosta vaihtelevat yksilöiden omien arvostuksien mukaan. Eri puolella Suomea saatetaan arvostaa erilaisia asioita ja lisäksi laatu on muuttuva käsite, sillä laadukas hoito tänään saattaa huomenna olla jo huonoa. Siksi on tärkeää, että laatua arvioitaessa on kaikkien palvelua käyttävien asiakkaiden osallistuttava laadun määrittelyyn. (Hujala ym.1999, 56.)

3.4 Laadun osatekijät

Kansainvälisten laatututkimusten analyysin avulla kehitettiin päivähoitoon laadunarviointimalli, josta erottui neljä näkökulmiltaan erilaista laatutekijää. Tämä laadunarviointimalli syntyi Laadunarviointi päivähoidossa -projektissa. Projekti käynnistettiin vuonna 1997. Neljä eri yliopistoa, 22 kuntaa ja projektin johtoryhmään kuuluneet edustajat lääninhallituksista, kuntaliitosta, STAKE:sta ja kuntien edustaja kehittivät Laadunarviointi päivähoidossa -projektin arviointimallin yhteistyönä. Projektin johtajana oli Oulun yliopiston varhaiskasvatuksen professori Eeva Hujala. (Hujala ym. 1999, 1.)

1. päivähoiton laatua säätelevät puitetekijät
2. toiminnallisesti laatua säätelevät välilliset tekijät
3. kasvatusprosessiin liittyvät tekijät
4. vaikutukselliset tekijät.

Päivähoitonlaatua voidaan tarkastella kunkin tekijän kohdalla erikseen, mutta laatutekijät vaikuttavat toisiinsa. (Hujala ym.1999, 77.)

Kuvio 1. Päivähoidon laadun arviointimalli

(Hujala ym.1999, 78.)

3.4.1 Palvelutaso

Suomen kunnille on annettu lainsäädännön perusteella vastuu julkisten palvelujen saatavuudesta ja riittävydestä. Kunnallisten palvelujen saatavuudesta ja riittävydestä käytetään termiä palvelutaso, joka sisältää laadullisia että määrällisiä merkityksiä. Suomessa jokaisella alle kouluikäisellä on subjektiivinen oikeus päivähoitoon, joten määrällisesti hoitopaikkoja kunnista löytyy riittävästi. (Hujala ym. 1999, 80,83.)

Vanhempien mahdollisuus valita lapselleen sopivin hoitomuoto on palvelutason laadullisuutta. Palvelutasoon vaikuttaa kuntien erilainen sosiokulttuurinen rakenne. Varallisuuden jakautuminen, asukkaiden vapaa-ajan määrä, lasten ja vanhusten sekä muun apua tarvitsevan väestön suuruus vaikuttavat palvelujen kehittämiseen. Kuntalaiset haluavat yksilöllisiä ja vaihtoehtoisia palveluja kotikunniltaan. Myös palvelujen tarpeet ovat muuttuvia ja ihmiset haluavat myös vaihtoehtoisia palveluja kunnalta. Yhteiskunnassa tapahtuvat työvoima- ja asuntopoliittiset muutokset sekä naisten korkea koulutustaso näkyvät suoraan päivähoiton palvelujen tarpeessa. (Hujala ym.1999, 83-85.)

3.4.2 Puitetekijät

Päivähoidon puitetekijöitä ovat ryhmän koostumus, ihmissuhteiden pysyvyys sekä fyysinen ympäristö. Niiden merkitystä laadun kannalta on tutkittu runsaasti maailmalla. Suuret ryhmäkoot ja aikuisten ja lasten määrien suhdeluvun merkitys on suuri päivähoiton laadun kannalta. Lasten päivähoitoasetuksessa (1992/806, 6§) säädetään, että jokaista seitsemää lasta kohti on oltava yksi aikuinen. Hujalan ym. mukaan luku näyttää kansainvälisessä vertailussa hyvältä, mutta käytännössä suomalaiset lapset ovat hoidossa pidempiä päiviä kuin muissa maissa. (Hujala ym. 1999, 86, 89.)

Ryhmän koostumusta suunniteltaessa tulee huomioida lasten ikärakenne, erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevat lapset sekä fyysiset tilat. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen ryhmän kokoa voi pienentää tai vaihtoehtoisesti lisätä koulutetun henkilökunnan määrää. (Hujala ym. 1999, 82.) Fyysisten sisä- ja ulkotilojen tulee olla monipuolisia, turvallisia ja siellä tulee olla riittävästi tilaa liikuntaan (Hujala ym. 1999, 96).

Suomen vanhempainliitto on tehnyt päiväkotiselvityksen nettikyselynä (2006) päiväkotilasten vanhemmille. Kyselyyn vastasi 1356 vanhempaa 124 kunnasta. Kyselyssä kartoitettiin vanhempien mielipiteitä päiväkotien tiloista ja resursseista. Vanhemmilla suurena huolenaiheena ovat päiväkotien liian suuret ryhmäkoot. Suureksi koetaan yli 20 lapsen ryhmät riippumatta henkilökuntamäärästä. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä pienemmäksi halutaan ryhmä. Vanhemmat pitävät henkilökunnan määrää liian pienenä suhteessa lapsiryhmään. Vanhempien mielestä henkilökuntavaje vaikuttaa negatiivisesti turvallisuuden valvontaan, lasten yksilölliseen huomioimiseen ja pedagogisuuteen. Vanhempainliiton kyselyn perusteella vanhemmat pitävät pysyvää henkilökuntaa ammattitaitoisena, motivoituneena ja sitoutuneena. Heistä henkilökunnan pysyvyys on tärkeä laadukkuuteen vaikuttava tekijä. 80 prosenttia vanhemmista on sitä mieltä, että päiväkodeissa pystytään huomioimaan lapsen yksilölliset tarpeet hyvin tai melko hyvin. (Suomen vanhempainliiton päiväkotiselvitys 2006.)

Ulkoilualueet vaativat rakentamista, ylläpitämistä ja uudistamista kuten sisätilat. Suomalaiset päiväkodit rakennetaan usein kauniille, luonnonläheisille paikoille. Tavallisesti päiväkotien pihossa ovat keinut, hiekkalaatikko ja liukumäki. Jokaisessa päiväkodissa on lapioita, ämpäreitä, autoja ja muovipulkkia päiväkodista mutta kotileikkivälineitä ja majanrakennustarvikkeita on harvemmin tarjolla. Henkilöstön kannattaa kerätä uudenlaisia, inspiroivia ja muunneltavia välineitä ulkoleikkeihin. Lelujen ja tarvikkeiden järkevä jaksottainen käyttö sekä uudella tavalla yhdistely innostaa lasta monenlaiseseen uuteen leikkiin. (Karppinen, Puurula & Ruokonen, 2001, 56.)

Ympäristön rikkaus sitouttaa lapsen päiväkotiin. Niukan ympäristön lapsi kokee ikävyyttävänä ja lamaanuttavana. Tekemisen puute aiheuttaa levottomuutta ja keskittymättömyyttä. Päiväkodit, joiden henkilöstö ymmärtää ympäristön rakentamisen, uudistamisen ja ylläpitämisen merkityksen, aktivoi lapsen leikkimään. (Karppinen ym. 2001, 56-57.)

Päiväkodissa lapsella itsellään tulee olla enemmän mahdollisuuksia osallistua leikkiympäristönsä suunnitteluun. Me aikuiset päätämme, mitä päiväkodin tiloissa voi tehdä tai leikkiä, vaikka lapsella saattaa olla mielenkiintoisempia ratkaisuja tilojen käyttöön. Päiväkodeissa on usein pimeitä varastotiloja, jotka kiinnostavat lasta ja ruokkivat hänen mielikuvitustaan. Lapsella on hyviä ideoita siitä, miten ja mitä varastotiloissa voi leikkiä. Pieniä tiloja voi käyttää rauhoittumiseen ja yksin olemiseen. Päiväkodin sisätiloissa juokseminen on kiellettyä, silti pitkät käytävät suorastaan houkuttelevat siihen. Pitkille ja lapsen kannalta hankalille käytäville voi kehittää toimintoja jotta sisätiloissa vaarallinen juokseminen vähentyy. (Kokljuschkin 2001, 65, 70-77.)

3.4.3 Välillisesti ohjaavat tekijät

Välillisesti laatua ohjaavia tekijöitä ovat vanhempien ja henkilökunnan välinen yhteistyö, yhteistyö muiden tahojen kanssa, henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja hyvinvointi, henkilökunnan koulutus ja ammatillinen kasvu sekä johtajuus (Hujala ym. 1999, 78). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa henkilökunnan ja vanhempien välisestä yhteistyöstä käytettiin nimeä kasvatuskumppanuus. Se on vanhempien ja henkilöstön yhteistä ja tietoista sitoutumista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta sekä paras tuntemus lapsestansa. Henkilökunnalla on taasen koulutuksen antama ammatillinen tieto ja osaaminen. Henkilökunnalla on vastuu siitä, että saadaan aikaan tasavertaisen yhteistyö ja kasvatuskumppanuus päivähoitossa. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät kahden tärkeän tahon tiedot ja kokemukset.

Kasvatuskumppanuudella otetaan vanhemmat mukaan kasvatuskeskusteluun koko henkilökunnan ja myös muiden vanhempien kanssa. Yhtenä tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Lapsen, vanhempien ja päivähoidon henkilöstön eräs yhteistyön väline on kasvunkansio. Siihen kerätään tietoa yksittäisen lapsen kasvusta ja oppimisesta. Sen avulla voidaan yhdessä seurata lapsen kehitystä ja suunnitella toimintaa. Kasvunkansioon lapsi ja aikuiset yhdessä valitsevat sellaisia piirustuksia, tarinoita, valokuvia tai muuta sellaista materiaalia, jolla lapsi voi kertoa muille itsestään, päivähoidon tapahtumista sekä itselle tärkeistä tapahtumista tai kokemuksista. Siellä voi olla myös aikuisten havaintoja lapsesta, hänen toiminnastaan ja oppimisestaan. (Alho, Kivi & Keskinen (toim.) 2002, 102-103, 112.)

Parhaimmillaan kasvunkansio välittää totuudenmukaista tietoa siitä millainen lapsi on ollut juuri tässä hoitopaikassa ja miten hänen taitonsa ovat kehittyneet. Hyvästä kansioista saa tietoa myös lapsen ajattelusta ja sisäisestä maailmasta erilaisten dokumenttien avulla. Pitempi aikaisesta seurantatiedosta on hyötyä myös toisille kasvattajille, kun lapsi siirtyy esimerkiksi toiseen hoitopaikkaan tai kouluun. (Alho ym. 2002, 114-115.) Varhaiskasvatuksesta alkuopetukseen siirtymisen pitäisi olla jatkumo, jossa lapsen aiemmat oppimiskokemukset otettaisiin pohjaksi alkuopetuksen opetussuunnitelmalle (Hujala 1999, 107).

Välillisesti päivähoidon laatuun vaikuttaa johtajuus. Esimiehellä on tärkeä rooli työilmapiiristä, mutta jokaisen työntekijän on henkilökohtaisesti pyrittävä toiminnallaan edistämään hyvää työilmapiiriä. Kun ihmisen perustarpeet tyydytetään työelämässä, oli hän sitten esimies tai työntekijä, on helpompi innostua ja sitoutua työhönsä. Ihmisten johtamisessa tärkeintä on saada ihmiset sitoutumaan työhönsä. (Palmu 2003, 10-12.)

Jotta laatutaso nousee on henkilöstön sitouduttava työhönsä ja kehityttävä kaiken aikaa. Yhteistyökumppanien on kehityttävä, koska he kuuluvat samaan toimintaketjuun, joka tuottaa palvelua. Laatutasoa on myös pystyttävä tulevaisuudessa nostamaan. Johtajan tehtävänä on myös ympäristö- ja turvallisuusjohtaminen sekä terveellinen työskentely. (Borgman & Packalen. 2002, 12-13.)

3.4.4 Prosessitekijät

Päivähoidon prosessitekijöitä ovat perushoito, aikuisen ja lapsen keskinäinen ja lasten keskinäinen vuorovaikutus, lapsilähtöinen toiminta sekä päivähoidon toiminnan suunnittelu ja arviointi. Lapsen ollessa kokopäivähoidossa, oleellinen osa hoitoa on fyysisestä hyvinvoinnista huolehtimista. Perushoidon tavoitteena on huolehtia lapsen fyysisestä ja psyykkisestä kasvusta ja kehityksestä, vahvistaa lapsen terveyttä ja toimintakykyä ja tukea omatoimisuutta. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö kuuluu hyvään perushoittoon, sillä vanhemmat tietävät parhaiten lapsensa yksilölliset tarpeet. (Hujala ym.1999, 129).

Terveellinen ravinto on yksi tärkeä perushoittoon liittyvä asia. Päivähoidon ruokailulla on sekä terveydelliset, että kasvatukselliset tavoitteet. Päivähoidon ruokailun tavoitteena terveelliseen ruokavalioon ohjaaminen, erilaisiin makuihin totuttelemineen sekä eri kulttuurien ruokalajeihin tutustuttaminen. Päivähoidon ruokailun pitää kattaa kaksi kolmasosaa lapsen päivän ravinnontarpeesta kokopäivähoidossa. (Hujala ym. 1999, 129-130.)

Perushoittoon kuuluvat lasten päiväunet. Perheiden toiveet ja lapsen yksilöllisyys tulee huomioida suhteessa päiväuniin. Päiväkodin unihetkillä on positiivisia vaikutuksia. Ulkoilu takaa monille päiväkotilapsille tarpeellisen määrän liikuntaa. Ulkoliikunta on tärkeää lapsen vireystilan ja unirytmien säätelyssä. (Hujala ym. 1999, 130.)

Lasten terveydentilasta huolehtiminen on myös perushoitoa. Päiväkodissa kiinnitetään erityisesti huomiota hygieniaan. Lelut pestään säännöllisin väliajoin ja lasten sekä aikuisten käsien pesun merkitystä tulee korostaa, jotta vältetään monilta tartuntataudeilta. Liian suuria ryhmäkokoja tulee välttää samasta syystä. (Hujala ym.1999, 130.)

Lapsen ja aikuisen vuorovaikutuksen on todettu vaikuttavan lapsen sosiaaliseen, älylliseen sekä kielelliseen kehitykseen. Aikuisen suhde lapseen ja tämän ajatuksia kohtaan tulee olla kunnioittava. Hänen täytyy myös olla herkkä reagoimaan lapsen tunteisiin ja tarpeisiin, jotta tämä voi kokea ympäristönsä ja siinä olevat ihmiset turvallisiksi. Turvallisessa ympäristössä lapsi uskaltaa lähteä solmimaan suhteita toisiin lapsiin. (Hujala ym. 1999, 133, 137.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 23) pidetään tärkeänä sitä, että aikuiset osaavat huomioida ja käyttää hyödyksi erilaisia oppimistyyliä. Yhdistämällä opetukseen motorista toimintaa lisätään lasten oppimisen mahdollisuuksia. Kaikki lapset eivät opi näkö- ja kuuloaistin avulla, vaan suurin osa lapsista oppii taktillis-kinesteetisellä: piirtämällä, kokeilemalla itse, käyttämällä kehoaan ja liikkumalla. Perinteisesti tällainen oppimistyyli koetaan hankaluuksena, eikä vahvuutena ja siksi lapsi on leimattu aikuisen taholta sählääjäksi, joka ei osaa rauhoittua. (Kokljuschkin 2001, 84-85.)

Lasten keskinäisillä suhteilla on yhteys päivähoiton laatuun. Kaverit tuovat päiväkodin päivään turvallisuuden tunnetta. Ryhmässä toimiminen opettaa sosiaalisia taitoja sekä lapsi oppii perustelemaan omia mielipiteitään ja ajatuksiaan. Aikuisen tehtävä on auttaa ja tukea lasta sosiaaliin taitoihin ja näin edesauttaa kaveriverkoston syntyä. Leikkiminen on lapselle luonnollinen tapa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja rakentaa ystävyysuhteita. (Hujala ym. 1999, 140.)

Heinonen kirjassaan *Ilmaisuleikit tarina talossa* (2000, 21) kertoo, mitä Johan Huizinga (1967) kirjoittaa leikistä klassikkoteoksessaan *Leikkivä ihminen*:

Leikki on vapaaehtoista toimintaa tai askarointia, jota suoritetaan määrättyissä ajan ja paikan rajoissa vapaaehtoisesti hyväksytyjen, mutta sitovien sääntöjen mukaan; se on oma tarkoituseränsä, ja sitä seuraa jännityksen ja ilon tunne sekä tietoisuus jostakin, mikä on 'toista' kuin 'tavallinen elämä'. Leikillä ei ole ulkoisia tavoitteita. Se ei tähtää tulokseen. Leikissä nautitaan leikkimisestä, sitä ohjaa sisäinen motivaatio, joka lapsella ilmenee mielihyvän ilmauksina, mutta myös leikin vakavuudessa ja jatkuvuudessa.

Leikkiä on pidetty ideologisesti tärkeänä käsitteenä päiväkodissa, mutta toimintana leikki ei ole paljoakaan kehittynyt. Erilaisia teorioita leikistä ja leikin merkityksestä on ollut vallalla eri aikakausina. Fröbelin -pedagogiikassa leikkiä ihannoitiin ja kehityspsykologisissa teorioissa leikillä oli hyvin vähäpätöinen asema. Leikki voidaan nähdään myös lasten kulttuurisena toimintana, jolloin se on aikuisten maailmasta erillinen alueensa. (Lindqvist 1998, 55.)

Gunilla Lindqvist (1998) pohtii kirjassaan Leikin mahdollisuudet sitä, miksi lasten leikkiin suhtaudutaan edelleenkin ristiriitaisesti. Leikkiä on joko ihannoitu tai sillä on ollut melko vaatimaton asema päiväkotien toiminnassa. Syynä päiväkodin aikuisten ristiriitaiseen suhtautumiseen leikkimiseen on monta tekijää. Ensiksikin päiväkotikasvatuksessa on pitkälti nojaututtu kehityspsykologisiin teorioihin ja aikaisempien teorioiden mukaan aikuisen tulee pysytellä leikin ulkopuolella. Toiseksi Fröbelin perintönä on tullut romanttinen suhtautuminen lapsen vapauteen leikkiä ja leikkimiseen on sisältynyt vain kaksi erilaista vaihtoehtoa, joko lasten vapaus leikkiä tai aikuisen puuttuminen leikkiin ohjaamalla sitä. Kolmantena syynä on kulttuuriantropologisten teorioiden selitykset leikistä kulttuurimuotona, jolla on omat ominaiset piirteensä, mutta joka saa virikkeitä ympäröivästä yhteiskunnasta ja kulttuurista. Lasten kulttuuri nähdään erillisenä aikuisten kulttuurista ja aikuinen voi olla uhka tai edellytys leikin kehittymiselle. (Gunilla Lindqvist 1998; 45-54.)

Vuoden 2005 valtakunnallisessa Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteissa kasvattajan osuus leikissä vaihtelee leikkiin osallistumisesta ulkopuoliseen havainnointiin. Kasvattajan on havainnoitava lapsen leikkiä seuraamalla sen kulkua ja osallistuttava siihen tarpeen vaatiessa. Aikuisen on mietittävä joka leikin kohdalla erikseen, mikä on hänen osallistumisensa aste, sillä siihen vaikuttavat lasten ikä, leikkimisen taidot ja leikin laji. (Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet 2005, 22.)

Lapsilähtöinen toiminta on kasvatuksen lähtökohta. Se perustuu käsitykseen, että lapsi on luonnostaan sosiaalinen, leikkivä, utelias ja aktiivinen. Lapsilähtöisen oppimiskäsityksen mukaan lapsen oppimista ohjaa oma aktiivisuus, toiminnallisuus, elämyksellisyys ja leikki. Oppimista auttaa se, että lapsi on kiinnostunut opittavasta asiasta ja se on merkityksellistä hänelle. Lasten spontaanin toiminnan huomioiminen päiväjärjestyksessä on tärkeää lapsen oppimisen, kehityksen ja toiminnan mielekkyyden kannalta. Lapsilähtöisessä toiminnassa huomioidaan jokaisen lapsen yksilöllinen kehitystaso. (Hujala ym. 1999, 143-145.)

Päiväkotitoiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa tulee huomioida lapsilähtöisyys sekä perhekeskeisyys. Työyhteisöltä laadunarviointityö vaatii keskustelua arvoista, joihin toiminta perustuu. Arvostusten muuttaminen arjen työksi vaatii yhteisten sopimusten tekemistä. Myös vanhemmilta täytyy saada hyväksyntä päiväkodissa käytössä oleviin lasten arviointimenettelyihin. Arvioinnin täytyy kattaa kaikki lapsen kehityksen ja toiminnan osa-alueet ja havainnoida lapsen edistymistä eri ympäristöissä. Keskeisiä kasvu ympäristöjä lapselle ovat koti ja päiväkotitoiminta. Arviointitiedon tavoite on hyödyttää perhettä ja lasta. Sen avulla selvitetään lapsen vahvuudet, tarpeet, intressit ja kehityspotentiaali. (Hujala ym. 1999, 148-151.)

3.4.5 Vaikuttavuustekijät

Vaikuttavuus päivähoitossa tarkoittaa niitä asioita, joita päivähoito saa aikaan palvelun käyttäjissä ja toimintaympäristössä. Vaikuttavuuden arviointia voidaan tehdä eri näkökulmista kuten lasten, vanhempien tai yhteiskunnan näkökulmasta. Koska päivähoito on suomalaisen yhteiskunnan yksi keskeinen hyvinvointipalvelu, vaikuttavuus tarkoittaa tästä näkökulmasta katsottuna lasten ja aikuisten elämän laatua. Taloudellisuus on yksi vaikuttavuuden tekijä, sillä päivähoitoon käytetään kunnan rahoitusta. Sosiaalipalvelun näkökulmasta vaikuttavuutta ovat tyytyväiset asiakkaat. Varhaiskasvatukselliselta kannalta katsottuna lapsiasiakkaiden myönteiset kokemukset, kasvu, kehitys ja oppiminen ovat keskeisiä vaikuttavuustekijöitä. (Hujala ym. 1999, 155.)

4 TUTKIMUKSEN TAVOITE

Nykyään moni lapsi viettää päivänsä muualla kuin kotonaan. Päiväkodissa hoitopäivänsä viettävän lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta ei ole yhdentekevää, millainen kasvuympäristö päiväkotia on. Haluamme löytää lapselle merkityksellisiä asioita, joita hän kohtaa arjessaan sekä samalla lapsitutkimukseen soveltuvan tutkimustavan, jolla lapsen ääni saadaan kuuluviin selkeästi päiväkotien laatuarvioinneissa myös tulevaisuudessa.

Tutkimusongelmamme on selvittää mikä miellyttää lasta päiväkodissa.

Rooleissamme tutkijoina ja päiväkodin ammattilaisina on vaarana odottaa tiettyjen tuloksien esiintymistä. Olemme tietoisesti halunneet edetä prosessissa avoimin, ennakkoluulottomin asentein. Fyysinen ympäristö, vuorovaikutussuhteet, toiminnan suunnittelu ja toiminnot nousevat esiin ja näkyvät välillisesti satujen kautta tuloksissa. Puheenvuoro on lapsen. Tutkijan rooli on olla kuunteleva ja ymmärtävä – lapsen tavalla ymmärtävä.

Yksinkertaisen aineistonkeruumenetelmän käyttöönotto on aiheellista, koska tutkimuksemme kohteena ovat pienet lapset. Helpottavana tekijänä itse tutkimustilanteessa ovat haastattelijoiden tuttuus sekä satujen maailman rikas kerronta ja viestien moninaisuus. Tämä tutkimus on laadullinen, koska haluamme saada lapsen äänen kuuluviin. Toivomme sadustilanteen olevan positiivinen kokemus lapselle. Aineiston purun jälkeen, uusien laatuarvojen myötä, pyrimme muuttamaan päiväkotiemme toimintaa lasten odotuksia vastaaviksi. Toiveenamme on antaa, etenkin oman kuntamme päivähoiton parissa työskenteleville tutkimusvastaukset, joita voidaan hyödyntää päiväkotien toiminnansuunnittelussa sekä käyttökelpoinen tutkimusmenetelmä lapsen näkökulman selvittämiseen.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Pohtiessamme eri vaihtoehtoja tutkimusmenetelmäksemme, havaitsimme pian sadutuksen olevan soveltuva ratkaisuväline tutkimusongelmaamme. Perinteisessä kyselyssä tai havainnoinnissa tutkijan on kirjoitettava omia tulkintojaan havainnoistaan ja lapsen vastauksista, mutta sadutuksessa kirjataan kertojan omia ajatuksia sanasta sanaan sellaisena kuin ne tulevat. Käytämme tutkimuksessamme sadutusta myös siksi, että Karlssonin (2001, 93) mukaan aikuisen esittäessä kysymyksiä lapsille, he usein haluavat vastauksillaan miellyttää aikuista. Sadutamme lapset välttääksemme sellaisia vastauksia, joita lapset luulevat meidän aikuisten haluavan heidän kertovan. Aikuisen suorittamalla haastattelulla lasten omat ideat ja ajatukset saattaisivat jäädä kokonaan piiloon.

Sadutus on yksinkertainen tapahtuma, sillä se vaatii vain kynän ja paperia, kertojan tai kertojia sekä kuuntelijan. Lasta pyydetään kertomaan satu, joka kirjataan muistiin sanasta sanaan. Lopuksi tarina luetaan lapselle ja hänellä on mahdollisuus halutessaan muuttaa tai korjata kertomusta. Lapsi saa itse päättää, mistä haluaa kertoa. Joskus satu on kolmen sanan mittainen, toisinaan pieni kirja. Aikuisen rooli on kirjoittaa muistiin tarina avoimesti lapsen nähden. On tärkeää, että aikuinen on kiinnostunut kuulemaan, mitä lapsella on sanottavana eikä suhtaudu kriittisesti kuulemaansa mahdollisia virheitä korjaten. (Karlsson 1999, 60-61.)

Sadutuksessa sanotaan lapselle, lapsiryhmälle tai aikuiselle:

Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (Karlsson 2005, 116.)

Sadutus on kuuntelun, kohtaamisen, tiedon keräämisen, osallisuuden, oman kulttuurin tuottamisen ja yhdessä tekemisen menetelmä. Vähintään kaksi henkilöä yhdessä luovat uutta tarinaa kertomisen, kirjaamisen ja tarinan uudelleen lukemisen kautta. Sadutus ei tähtää lasten arviointiin, vaan aikuisten kiinnostukseen lasten ajatuksia kohtaan.

Sadutus poikkeaa perinteisestä päiväkodin keskustelumallista, jossa aikuinen tekee aloitteet keskusteluille ja tietää etukäteen esittämiensä kysymysten oikeat vastaukset.

Perinteisesti aikuiset myös puhuvat hoitopäivän aikana ajallisesti enemmän kuin lapset. Sadutuksessa lapsi saa puhua ja aikuinen on kuuntelijan roolissa. (Karlsson 2001, 92-93.) Sadutusmenetelmällä saadaan esille lapsen näkökulmaa, sillä se on tulkinnasta vapaata, tasavertaista, voimavarakeskeistä, subjektiivista korostavaa ja yhteisen jakamista (Karlsson 2005, 120).

Sadutuksen teoria tulee uusimmasta tutkimuksesta ja siinä on useita teoreettisia lähtökohtia. Käsitteiden dynaamisesta luonteesta on yksi sadutuksen pohjalla olevista teorioista. Tieto nähdään tänä päivänä dynaamisena ja muuttuvana käsitteenä. Uutta tietoa sekä osaamista syntyy vuorovaikutuksen tuloksena. Sadutuksessa murretaan aikaisempaa kulttuuria, jossa lapsi oli aikuisen opetustoiminnan kohde. Sadutuksen lähtökohtana on lapsi osaavana ja aktiivisena toimijana ja oppiminen on yhteinen vuorovaikutteinen tapahtuma. Tämä näkyy sadutuksessa siinä, että lasten ajatukset kirjataan sellaisinaan ilman arviointia, koska ei ole olemassa ennalta asetettuja oikeita tai vääriä ratkaisuja. (Karlsson 2001, 92-93.)

Sirkka-Liisa Heinonen lainaa Deweyn ajatuksia kirjassaan *Ilmaisuleikit tarinan talossa* (2000, 20). Dewey (1953) näkee lapsen aktiivisena toimijana. Hänen mukaansa neljästä kahdeksan -vuotias lapsi toimii muuttamalla ajatukset ja vaikutelmat toiminnaksi. Kerronta ja draamaleikit (dramatic plays) kuuluvat tähän ikäkauteen, ollen toiminnallisia ja ilmaisullisia opetuksen muotoja. Opetuksessa yhdistyvät tietäminen ja tekeminen ("the intimate connection between knowing and doing"). Draamaleikin ja kerronnan avulla lapsi syventää monipuolisesti aikaisempia kokemuksiaan.

Tarinoiden kertominen on lapsille luontainen tapa toimia. Lapsille ei tarvitse opettaa kerrontaa, vaan he kykenevät tuottamaan tarinoita ilman aikuisen ohjailua tai opastusta. He ovat myös innokkaita tarinoiden kertojia. Tyttöjen tai poikien tarinoissa ei ole merkittäviä eroja, vaikka aikuiset niin ennakkoon olettivat. Aikuisten ja lasten tarinoissa sen sijaan on eroja, sillä lasten kertomukset ovat hyvin toiminnallisia ja niissä on nopeita ja yllätyksellisiä käännteitä. Karlssonin tutkimus osoittaa, että lapsilla on olemassa oma erityinen ja monipuolinen kerrontakulttuurinsa, joka on paljolti aikuisilta piilossa. Syynä tähän on se, ettei lapsilla ole ollut välineitä dokumentoida ja taltioida omaa kulttuuriaan. Siihen tarvitaan aikuisen apua. (Karlsson 2001, 120-121.)

4.2 Tutkimuskohteiden kuvaukset

4.2.1 Päiväkoti Melli, Asikkala

Päiväkoti Melli on perustettu vuonna 1975. Tilaa on kokonaisuudessaan 400m².

Ulkopiha on pienehkö, puita ja luonnonvaraista nurmikkoa kasvava alue. Mellissä on kokopäivähoidossa 3 - 6 -vuotiaita lapsia. Päiväkodissa on kaksi ryhmää; Menninkäiset ja Peukaloiset. Menninkäisten ryhmässä on 20 lasta ja Peukaloisissa on 12 lapsen integroitu ryhmä, jossa on erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Mellissä on esikoulu. Päiväkoti on avoinna maanantaista perjantaihin klo 6.00 - 17.00.

Mellissä työskentelee Menninkäisten ryhmässä neljä aikuista: lastentarhanopettaja, sosionomi, päivähoitaja ja ryhmäavustaja. Peukaloisten integroidulla osastolla on neljä työntekijää; ryhmässä toimiva päiväkodinjohtaja, erityislastentarhanopettaja, päivähoitaja sekä ryhmäavustaja. Talossa on oma keittäjä sekä osa-aikainen siistijä. Mellissä on usein hoitoalanharjoittelijoita.

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on arvokasta. Tasavertainen vuorovaikutus ja mutkaton keskustelu ovat toiminnan kulmakivenä. Päiväkodin kasvatuskäytännöistä sovitaan vanhempien kanssa yhdessä ja ne kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mellissä on vanhempainiltoja muutamia kertoja vuodessa sekä järjestetään perinteiset joulu- ja kevätjuhlat. Talon toimintaan ja arjen rutiineihin voi tulla tutustumaan joka päivä, mutta etenkin avoimien ovien päivänä kaikki kuntalaiset ovat erityisen tervetulleita toimintaa puntaroimaan. Vanhemmilta pyydetään palautetta päiväkodin tarjoamasta palvelusta vuosittain. Palaute on ollut hyvin positiivista.

Terveyskeskuspsykologi, toimintaterapeutti sekä puheterapeutti käyvät konsultoimassa henkilökuntaa lapsiin liittyvissä asioissa tarpeen mukaan. Yksittäisen lapsen asioissa toimitaan aina vanhempia kuunnellen ja kunnioittaen. Muita Mellin yhteistyökumppaneita ovat neuvola, Päijät-Hämeen Keskussairaalan Lasten neurologian- ja psykiatrian poliklinikka, Päijät-Hämeen Perheneuvola sekä muut kunnassa olevat varhaiskasvatuspalvelut.

4.2.2 The English Playschool of Asikkala

Kannatusyhdistyksen ylläpitämä päiväkotiki on perustettu v. 1998 ja se sijaitsee Vesijärven rannassa. Leikkikenttä vanhan kuusimetsän vieressä on tilava monipuolisine välineineen. Talven harrastuksiin kuuluvat luistelu ja hiihto järvenjäällä. Päiväkodissa toteutetaan sataprosenttista kielikylpyä englanninkielellä.

Yhteistyökumppanina on Asikkalan kunta, jonka kanssa on tehty ostopalvelusopimus. Päiväkodin toiminnassa on tiiviisti mukana kannatusyhdistys ja hallitus, jossa on puheenjohtaja sekä viisi jäsentä. Puheenjohtajuus on kaksivuotinen. Hallituksen jäsenistö koostuu lähinnä hoitolasten vanhemmista. Lapsiryhmiä on kolme: 1 - 3 -vuotiaiden suomenkielinen integroitu ryhmä Strawberries, 3 - 5 -vuotiaiden kielikylpyryhmä Blueberries, sekä suomenkielinen esikouluryhmä. Lapsia on päiväkodissa 33.

Työntekijöitä The English Playschool:ssa on kahdeksan. Johtajan lisäksi päiväkodissa työskentelee kolme lastentarhanopettajaa, kaksi lastenhoitajaa, emäntä ja siistijä. Harjoittelijat ovat osa työyhteisöä ympäri vuoden.

Kunta on tärkeä yhteistyökumppani ja aktiivinen yhteistyö päiväkotien, etenkin esikoulujen kesken hyödyttää kunnan koko lapsiväestöä. Päivähoito on toimivaa ja tuloksekasta. Kunnan tarjoamia puheterapeutin, psykologin ja neuvolan palveluja arvostetaan ja hyödynnetään tarvittaessa myös The English Playschool:ssa. Päiväkodin suurena henkisenä vaikuttajana on vanhempien muodostama rekisteröity tukiyhdistys Vantuu, jonka varainkeruulla päiväkodin hankintoja, henkilökunnan koulutusta ja virkistystoimintaa rahoitetaan. Vanhempien ja henkilöstön välinen yhteistyö, samaan hiileen puhaltaminen pienissä arjen asioissa ja suuria linjavetoja vaativissa asiayhteyksissä ovat tämän päiväkodin erityispiirre.

5 TUTKIMUKSEN KULKU

5.1 Tutkimusaineisto ja sen hankinta

Tutkimusaineisto hankittiin sadutusmenetelmää käyttäen. Suoritimme tutkimuksemme kahdessa päiväkodissa Asikkalan kunnassa, päiväkotit Mellissä ja ostopalvelupäiväkotina toimivassa yksityisessä The English Playshool:ssa. Luotamme, yleisiin laadullisen tutkimuksen periaatteisiin, joten 40 sadutuksen perusteella saamme riittävästi tietoa, mielipiteitä ja väitteitä vetääksemme yhtenäisiä päätelmiä lasten arkitodellisuuden laadusta. Sadutettavat ovat Menninkäisiä, Peukaloisia, Blueberry'jä ja esikoululaisia, iältään 3 - 6 -vuotiaita, kehitystasoiltaan, perhetaustoiltaan ja intresseiltään sattumanvaraisesti tutkimukseen valittuja. Tutkimusjoukossa on 23 tyttöä ja 15 poikaa. Tutkimusluvut pyysimme lasten vanhemmilta, Asikkalan kunnan sosiaalihoitajalta ja omilta lähiesimiehiltämme. Syksyllä lokakuussa 2006 opinnäytetyö on valmis, jonka jälkeen tutkimusaineisto hävitetään.

5.2 Tutkimustilanne

Tutkimusta edeltävänä syksynä jotkut lapsista olivat tutustuneet sadutusmenetelmään. Heitä sadutettiin pitkin vuotta ilman valmiiksi annettua aihetta. Osalle lapsista sadutus tuli tutuksi vasta tutkimuksessa. Sovimme, että pyydämme lasta kertomaan tarinan emmekä käytä sanaa satu, koska halusimme kuulla mikä lasta miellyttää päiväkodissa. Useimmat tarinat syntyivät iltapäivällä leikkituokion aikana.

Sadutushetki oli toisessa päiväkodissa kaksikielinen. Saduttaja pyysi lasta kertomaan tarinan: *Tell me a story about your day in the playschool . . .* Jokaiselle lapselle leikkitalan pöydän alle oli tehty maja, jossa oli tyynyt istumista varten lapselle sekä saduttajalle. Saduttajalla oli kädessään taikakynä, joka osasi kirjoittaa mitä kieltä hyvänsä, myös kiinankieltä. Saduttaja pyysi lasta kertomaan tarinan hoitopäivästä päiväkodissa. Sadun taltioija kertoi lapselle mahdollisuudesta kuulla tarina valmiina ja tehdä siihen halutessaan muutoksia. Kertomuksensa jälkeen lapsi sai valita tarran ja osa lapsista sai kutsua haluamansa seuraavan tarinan kertojan.

Toisessa päiväkodissa tarina syntyi yleensä pöydän ääressä. Lapselle kerrottiin sadutusmenetelmän mukaisesti, että valmis tarina luetaan ja siihen voi tehdä muutoksia. Kertomisen jälkeen lapsi sai valita tarran. Sadutustilanteet olivat kuvatulnaisia, muutamia poikkeuksia lukuunottamatta. Lapset pitivät tarinoiden kertomisesta ja tämä lisäsi varmuutta siitä, että sadutuksella saa lasten syvimpiä ajatuksia esille. Tutkimuksessa sadutustilanne tehtiin pääperiaatteeltaan samankaltaiseksi kunkin päiväkodin lapsille. Heitä pyydettiin kertomaan tarina hoitopäivästä päiväkodissa.

Valmiin aiheen antaminen lapselle synnytti keskustelua. Olisiko toimintatapa sadutuksen idean kanssa ristiriidassa? Karlsson vastaa kysymykseen kirjassaan *Sadutus, avain osallistavaan toimintakulttuuriin* (2005, 216-127), että aikuinen voi antaa valmiin aiheen, kun ollaan sadutettu lapsia jo useita kertoja aiemmin ja lapsi tietää aikuisen haluavan kuulla juuri sitä mitä hän kertoo. Lapsi ei saa kokea sadutustapahtumaa aikuisen hänelle asettamaksi tehtäväksi, jonka hän suorittaa aikuiselle mieliksi. Lapsella ja aikuisella täytyy säilyä yhteisymmärrys siitä, että toisen kuuntelemisessa on mielenkiintoisinta juuri se mitä toinen haluaa kertoa.

Halukkaita satuilijoita oli runsaasti. Jotkut tarinoista syntyivät päiväunien aikaan. Usein oli havaittavissa huvi-hyöty -näkökulma. Lasten logiikka on lyömätöntä ja terve narsismi kukoistaa myös satuja kerrottaessa. Eräs poika halusi kertoa sohvalla loikoillen pitkän tarinan juuri päiväunien aikaan, jottei joutuisi lepohuoneeseen nukkumaan.

Vilpittömyys lasten toiminnassa on vertaansa vailla. Joskus kirjuri saattoi kuulla korvissaan totuuden torven törähdyksiä kertomuksen juonen kiemurrellessa arjen tapahtumissa. Jotkut lapsista säästyivät kurvaatteiden pukemiselta jäämällä sisälle kertomaan tarinaansa toisten ulkoillessa. Joskus satu yksinkertaisesti syntyi väkisin, ajasta ja paikasta riippumatta, niin että oli ”pakko” pyytää aikuinen äkkiä kirjuriksi.

5.3 Aineiston käsittely

Kirjoitimme 37 tarinaa suunnitellusta 40:stä. Sadutusluvan saimme 39 perheeltä, yksi lapsista ei halunnut kertoa tarinaa ja yksi oli muuten estynyt osallistumaan tutkimukseen. Litteroimme sadut ja analysoimme ne. Luimme niitä useita kertoja etsien yhteisiä teemoja. Lasten tarinoissa nousee esille viisi teemaa, joista tärkeimpinä tulevat kaverit ja leikkiminen heidän kanssaan. Kolmas teema on lapsen rooli päiväkodissa, joka ilmenee tarinoissa yhdessä olemisena ja toisinaan toiveena saada yksilöllistä kohtelua tai olla yksin. Neljäs aihe on lapsilähtöisyys päiväkodin toiminnassa. Viides tärkeä aihe on lasten henkinen hyvinvointi, joka näkyy tarinoissa hyvänä olona tai murheena siitä, kun ei ole kavereita tai kiusataan.

Teemat löytyivät lasten tarinoista ja niistä erottui ensin kaksi suurinta, kaverit ja leikkiminen. Laskimme monessako tarinassa mainitaan kaverit. Seuraavaksi etsimme mitä heistä kerrottiin. Näin saimme 22 eri toimintaa sisältävän taulukon tekemisistä kavereiden kanssa. Laskimme kuinka monen lapsen tarinassa mainittiin sama tekeminen. Huomasimme, että roolileikki oli mainittu usein tyttöjen tarinoissa ja siksi teimme vielä jaon tyttöjen ja poikien välille. Jakaminen oli turhaa, sillä tyttöjen ja poikien välillä ei löytynyt enää muita eroja.

Mukaviksi kerrotuista asioista löytyi yksittäisen lapsen mieltymyksiä ja jotkut asiat olivat mukavia useammasta lapsesta. Siksi päädyimme kolmanteen teemaan: lapsen rooli päiväkodissa. Etsimme lasten tarinoista yksilöllisiä eroja ja toiveita päiväkodin toiminnan suhteen. Etsimme tarinoista lisäksi asioita, jotka ovat useamman lapsen mielestä mukavia.

Neljänneksi teemaksi löysimme: lapsilähtöisyys päiväkodin toiminnassa. Etsimme lasten tarinoista lapsilähtöisiä asioita ja millaisena he kokevat päiväkodissa aikuisen toiminnan.

Vaikka tutkimme asioita, jotka miellyttävät lapsia päiväkodissa, emme voineet sivuuttaa lasten henkistä hyvinvointia, koska lapset itse kertoivat riidoista ja kiusaamisesta meille. Haluamme, että jokaisen lapsen hoitopäivä on mukava ja toivomme aikuisten huomaavan lapsen hoitopäivän laadukkuutta heikentävät asiat. Viides teema on: lasten henkinen hyvinvointi.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta (Eskola & Suoranta 1998, 211). Tutkimusprosessin kuvaaminen on laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kannalta oleellista. On selvitettävä, miten tutkija on tutkimusprosessin aikana aineistoa kerännyt ja käsitellyt. Juuri edellä mainituista syistä olemme pyrkineet kuvaamaan oman työskentelymme eri vaiheet mahdollisimman tarkasti.

Tämä auttaa lukijaa ymmärtämään niitä seikkoja, joita tutkija on prosessissaan halunnut tuoda esiin ja korostaa (Kiviniemi 2001, 81). Tutkimuksen tarkan kuvaamisen perusteella lukija voi arvioida tutkimuksenteon asianmukaisuutta ja tulosten uskottavuutta ja lisäksi se mahdollistaa tarvittaessa tutkimuksen uudelleen suorittamisen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 252.) Laadullisen aineiston analysointia vaikeuttaa se, ettei aineistosta ole mahdollista rakentaa tilastollisia todennäköisyyksiä (Alasuutari 1999, 38).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen. ajatuksena on kuitenkin alun perin aristoteelinen ajatus, että yksityisessä toistuu yleinen. Tutkimalla yksityistä tapausta kyllin tarkasti saadaan näkyviin myös se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2004, 171.)

Käytämme tekstissä toisten tutkijoiden tutkimusten tuloksia ja vertailemme niitä omiin tuloksiimme. Tutkimuksestamme löytyy täsmällinen tieto siitä, mihin teksti perustuu ja mistä se on lainattu, kuten Hirsjärvi ym, (2004, 106) kehottavat kirjassaan Tutki ja Kirjoita tekemään.

Tutkimuksemme luotettavuutta lisää tutkimustuloksemme yhdenmukaisuus aiempien tutkimusten kanssa kavereiden ja leikkimisen tärkeydestä. Tutkimuksemme lapset viihtyvät päiväkodissa kuten Turtiaisen tutkimuksessa 2001 olleet lapset. Tutkijat Strandell (1995), Huttunen & Tamminen (1991) sekä Turtiainen (2001) ovat selvittäneet, että päiväkodissa lapsia miellyttävät eniten kaverit ja heidän kanssaan leikkiminen. Nämä seikat miellyttivät myös meidän päiväkotiemme lapsia. Päiväkotiemme lasten ja Tiilikan (2005) tutkimuksen äitien mielipiteet asioiden tärkeysjärjestyksestä näyttävät olevan myös yhteneväiset. Äidit ja lapset pitävät kavereita päiväkodin tärkeimpänä seikkana.

Valitsemalla lapselle soveltuvan tutkimusmenetelmän, pyrimme tietoisesti välttämään aikuisen auktoriteettiaseman vaikutuksia tuloksiin. Lapsi ei saa kokea tarinan kertomista pakoksi totella aikuista. Lapset tulivat sadutukseen vapaaehtoisesti ja nauttivat tarinoiden kertomisesta. Päätelemme tämän siitä, että he jopa jonottivat saadakseen kertoa tarinan.

Olemme käyttäneet aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessamme pelkästään sadutusta. Olisimme voineet käyttää lisänä esimerkiksi piirtämistä tai havainnointia. Suomen Kuntaliiton julkaisun (1998, 16) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on hyvä käyttää useita menetelmiä samanaikaisesti varmemman tuloksen saavuttamiseksi.

Sadutuksella saatu aineisto on konteksti- ja tilannesidonnaista. Kahden lapsen tarinassa mainittiin jännittäminen, joka vaikuttaa tarinoiden sisältöön. Tutkijoina tiedostamme oman roolimme ja sadutustilanteen merkityksen, siksi tutustutimme heitä oisessa tilanteessa ja toisella sadutuskerralla tulee erilainen tarina kuin se mikä on tutkimuksessa mukana. Siksi tulokset eivät ole yleistettävissä.

Ymmärsimme tämän seikan vaikuttavan lasten tarinoihin ja siksi tutustutimme heitä tutkimusmenetelmään jo aiemmin. Tutkijat olivat lapsille tuttuja, koska työskentelimme tutkimuksessa mukana olevien lasten parissa tutkimuspäiväkodeissa. Nämä seikat mielestämme lisäävät tutkimuksemme luotettavuutta. Olemme myös käyttäneet suoria lainauksia lasten tarinoista tutkimustulosten luotettavuuden tarkistamiseksi.

6 TULOKSET

6.1 Kaverit

27 tarinassa lasta miellytti leikkiminen ystävän kanssa. Päiväkodissa mm. kisailtiin, oltiin tutkijoita kaverin kanssa, juhlittiin, keilattiin, leikittiin erilaisia leikkejä, hypittiin kiveltä ja kiipeiltiin, askarreltiin sekä käytiin retkellä. Päiväkodin kavereista lapset mainitsivat seuraavaa:

*Pojat ovat kivoja.
Mä tykkään mun kaverista.
Mä haluaisin kertoa, kuka mun paras kaveri on.
Kaikki on mun ystäviä.
Sitten halittiin ja mä rutistin sitä.*

Hujalan ym.(1999, 14) kirjassa esitellyissä lapsitutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia kuin me saimme. Lapselle itselleen päivähoidon merkityksellisempiä asioita ovat toiset lapset ja lapsiryhmä. Lasten omissa kokemuksissa ja muistoissa päiväkotiajasta muistetaan ensin toiset lapset ja heidän kanssaan toimiminen. Kavereiden merkityksellisyys näkyy menetyksen kokemuksena. Vain kuudessa tarinassa ei mainita kavereita. Lapsi saattaa tuntea surua ystävän menettämisestä. Eräässä tarinassa, tulee esille lapsen suru siitä, kun kaveri muuttaa pois. Tarinassaan lapsi kertoo, että on kivaa, kun pois muuttanut kaveri käy vierailulla sillä hän on kovasti ikävöinyt tätä:

Mulla on ollut kivaa, kun kaveri kävi täällä. Minä olen ikävöinyt häntä.

6.2 Leikkiminen

Lapset leikkivät 27 sadussa. Kertomuksista näkyy leikin lapselle tuottama ilo ja mielihyvä. Leikkiminen on lapselle tärkeää, sillä leikin avulla lapsi opetteli erilaisia taitoja, tutki asioita, opetti muita lapsia, käytti mielikuvitusta ja luovuutta, keksi tarinoita, esitti draamaa, viihdytti itseään ja kavereitaan ja harjoitteli sosiaalisia taitoja. Tyttöjen ja poikien leikeissä on eroja. Poikien saduista kahdessa kerrottiin roolileikeistä, kun taas tytöillä ilmeni roolileikkejä viidessä sadussa. Tytöt leikkivät heppaa ja hepan omistajaa, kissoja, merenneitoja ja televisiosta tuttuja hahmoja kuten Wingsejä. Poikien mainitsevat roolit olivat Spiderman, Batman, Superman, krossikuski ja kotka.

Poikien tarinoissa lelupäivä on mainittu kaksi ja tytöillä neljä kertaa. Lelupäivinä pojat tuovat kotoaan robotteja, Turtleseja, panssariautoja, Beyblades-hahmoja ja Bioniclejä. Pojat kysyvät välillä lupaa tuoda miekkoja tai pyssyjä lelupäivänä, mutta ne ovat kiellettyjä. Päiväkotiin ostetuista leluista lapset mainitsevat tarinoissaan muovieläimet, palapelit, autot ja Legot.

Lapset leikkivät mielellään ulkona. Heidän tarinoissaan mainitaan erilaiset sääntöleikit, kuten sähly, jalkapallo, kymmenen tikkua laudalla sekä piiloleikki. Liukumäki, hiekkalaatikko, keinut ja potkulaudat ovat tärkeitä lapsille. Leikkipuisto vaihtelevine maastoineen ja välineineen saa mielikuvituksen liikkeelle. Liukumäki muuttuu roolileikin mielikuvitukselliseksi liukkaaksi kallioksi, jolta merenneidot laskevat mereen.

Koska tutkimusajankohta oli kevät ja ilmat olivat lämpimiä ja aurinkoisia, lapset olivat paljon ulkona. Lapset pitävät ulkoilusta myös talvella, sillä kolmessa tarinassa muisteltiin talven riemuja. Jotkut lapset kertoivat haaveistaan tehdä päiväkodissa kiellettyjä asioita, kuten lumisotasilla olosta. Yhdessä tarinassa kerrottiin:

Talvella oli parempaa tekemistä, kun sai tehdä lumiukkoja, lumilinnoja ja lumipalloja.

Lapset nauttivat kilpailusta. Kaikissa tarinoissa kilpailu on nautinnollista. Eräs lapsi kertoi:

Jouduin aina viimeiseksi, mutta ei se haitannut.

Jotkut näkivät itsensä aina ryhmänsä parhaana lajissa kuin lajissa, vaikka ei edes kilpailtua:

Sain parhaimmat vauhdit keinumisessa ja olen kymmenen tikkua laudalla -leikissä paras.

Sählypelistä lapsi mainitsi:

Oltiin häviöllä 4-3 ja sekunti oli aikaa jäljellä, kun mä tasoitin maalin edustalla 4-4 ja sitten peli loppu.

Tutkimuksemme osoitti, että kaikille lapsille on tärkeää, että on samanikäisiä kavereita, joiden kanssa kisaila ja vertailla taitojaan.

Toisen päiväkodin pihassa oli iso kivi. Tarinoissa kiven merkitys lapsille oli suuri. Kivelle täytyi päästä omin voimin ilman kenenkään apua. Onnelliset kiven valloittajat katselivat ylhäältä voitonriemuisina vielä kiipeilytaitojaan hiovia pienempiä vuorikiipeilijöitä. Päiväkodin isolle kivelle kiipeili kolme lasta. Kivelle kiipeäminen vaati taitoa, voimaa ja älyä. Sen takana oli hyvä piilopaikka ja lapsista oli mukava kiipeillä sen päälle. Kun ensimmäisen kerran pääsi ylös kivelle, lapselle tuli mahtava tunne onnistumisesta. Kiveltä alas hyppääminen vaati rohkeutta ja ketteryyttä. Kiipeily isolle kivelle on kisailua itsensä kanssa. Kiven valloitus on lapselle merkittävä kokemus, näyttö isoksi kasvamisesta.

6.3 Lapsen rooli päiväkodissa

Päiväkodissa lapsia kasvatettiin sekä yksilöllisyyteen, että yhteisöllisyyteen. Kuinka tämä näkyi lasten tarinoissa? Tarinoiden perusteella lapsilla ilmeni yksilöllisiä mieltymyksiä päiväkodin eri toimintojen suhteen. Vaikka toiset lapset kiukuttelivat päiväunista, niin eräässä tarinassa lapsi kertoi:

Maanantaina on kivaa, kun saa mennä nukkumaan päiväkodissa. Saa kuorsata ja voi tippua sängystä.

Toinen lapsi kertoi asenteestaan päiväuniin:

On hauskaa, kun pääsee jumpalle päiväuniaikaan, eikä tarvitse mennä nukkumaan.

Eräälle lapselle vesisateella pihalla leikkiminen on kauhistus. Hän kommentoi:

Sateisena päivänä ei ole kiva tehdä mitään. Olisi vaan kiva istua penkillä.

Aila Tiilikan tutkimuksessa 2005 tutkittiin äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Tutkimuksen perusteella päiväkodit ottivat hyvin huomioon lapsen yksilönä. (Tiilikka 2005, 88-89.) Meidän tutkimuksessamme lapsilla oli toiveena, ettei tarvitsisi tehdä samoja asioita kuin koko muu ryhmä, vaan saisi tehdä asiat haluamallaan tavalla.

Tiilikan tutkimuksen äidit korostavat lapsensa yksilöllistä huomioimista, mutta he olivat valinneet päiväkodin lapselle hoitomuodoksi, jotta hän oppisi huomioimaan toiset ryhmässä. Äitien mielestä päiväkotien tärkeimpänä tavoitteena oli sosiaalinen oppiminen, ja seuraavaksi vasta tulee muiden taitojen vuoro. (Tiilikka 2005, 101.)

Lasten tarinoissa näkyi hyvin miten tärkeitä muut päiväkodin lapset olivat heille sosiaalisen oppimisen kannalta. Päiväkodissa opeteltiin noudattamaan yhteisiä sääntöjä pelien ja leikkien myötä. Liukumäessä joutui odottamaan omaa vuoroaan, eikä kukaan saanut etuilla. Päiväkodissa opetettiin ja opittiin:

Mä kysyin yhdeltä lapselta 6 x 6. Se ei tiennyt. Mä opetin sille, että se on 12.

Viisi lasta mainitsi syntymäpäivät mukavaksi asiaksi päiväkodissa. Syntymäpäivänä sankari sai erityishuomiota, voi valita juhlien leikin ja sai lahjan. Sankari sai halutessaan tuoda päiväkotiin herkkuja. Lapset kertoivat että, syntymäpäivänä on kiva tarjota karkkeja päiväkodin kavereille ja kutsua heitä koteihinsa juhlimaan. Eräs poika kertoi tarinassaan:

Synttärit on kivoja, kun saa leluja. Mä tykkään leluista. Mä voin pyytää teitä synttäreille tuomaan mulle auton tai panssariauton.

Synttäreillä oli kiva saada lahjoja, mutta niitä oli myös kiva antaa. Pieni tyttö iloitsi:

Syntymäpäivillä on mukavaa halia ja rutistaa syntymäpäiväsankaria.

6.4 Päiväkodin toiminta

Lasten tarinoiden mukaan aikuisella oli tärkeitä ja vaativia tehtäviä päiväkodissa. Lapsen arjen turvallisuus, psyykkinen ja fyysinen kehitys yksilöllisesti huomioiden oli päiväkodin ammattilaisten vastuulla. Joskus aikuiset viihdyttivät lapsia esittämällä näytelmiä. Yhdessä tarinassa lapsi muisteli ihastuneena puoli vuotta aiemmin esitettyä Lumikki ja seitsemän kääpiötä -näytelmää. Toisaalta ammattikasvattajan kyvyttömyys esimerkiksi pelata shakkia voi olla närkästyksen aihe lapselle:

Kaikki on typerää, koska ei ole ketään kaveria. Koska kukaan ei melkein osaa shakkia. Loppu.

Aikuisen tehtävänä oli valvoa sääntöjen noudattamista. Lapsia oli muun muassa kielletty laittamasta CD-soitinta päälle. Yksi lapsi kertoi tarinassaan, kuinka oli oppinut laittamaan radion päälle, mutta toveri oli jo ennättänyt kutsua aikuisen paikalle. Päiväkodin henkilöstön täytyi kyetä huomioimaan tarkasti lasten vuorovaikutusta, sillä onnistumisen ja oppimisen kokemukset olivat kullanarvoisia lapsen kehitykselle.

Usein suurissa lapsiryhmissä oli paljon samanaikaisia päällekkäisiä sosiaalisia tilanteita käynnissä. Vaati ammattilaisen taitoa yksilöidä tapahtumia. Usein päiväkotia oli sosiaalinen taistelutanner. Lapset kokevat aikuisen tarpeelliseksi ristiriitatilanteissa:

...ja sitten me mentiin näyttämään aikuiselle. Se sanoi, että kummatkin on yhtä hyviä. Mutta kaverini sanoi, että sen on parempi. Mä sanoin, että kummatkin on yhtä hyviä.

Aikuisen sana oli laki, tosin yllättävän nuori lapsi oli jo kyvykäs jättämään huomiotta hänelle epäedulliset aikuisen ohjeet. Oliko kyseessä sosiaalinen älykkyys? Aikuisella oli myös opettajan rooli lapsen tarinoissa. Aikuinen auttoi oppimaan, kun itse ei vielä osannut:

Mä olin unohtanut miten keinutaan. Yksi aikuinen opetti ja sitten mä muistin ja sain parhaimmat vauhdit.

Lapsi ei kokenut olevansa tasavertainen aikuisen kanssa. Aikuinen oli yleensä aina parempi joka asiassa. Mutta silloin kun lapsi voitti aikuisen rehellisessä kilpailussa, se tuntui siltä kuin olisi voittanut jättiläisen. Eräs poika kertoi yleensä, että oli sählypelissä pystynyt harhauttamaan aikuisen. Saduissa lapset leikkivät harvoin aikuisten kanssa. Omat vanhemmat mainittiin saduissa, mutta päiväkodin työntekijöitä mainittiin harvoin. Tutkimuksen saduista vain yhdessä mainittiin päiväkodin henkilökuntaan kuuluva nimeltä. Tutkimuksen yhtenä tuloksena oli aikuisten näkymättömyys lapsen mielessä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 23) taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen mainittiin lapsille merkityksellisiksi asioiksi ja tyypillisiksi tavoiksi toimia. Lasten tarinoissa puhuttiin usein taideaineista. Viisi kertaa tuotiin esiin kädentyöt, kuten askartelu, piirtäminen tai värittäminen. Tanssiminen mainittiin kolmessa eri tarinassa, lajeina olivat flamengo, disco- ja balettitanssi. Taideaineiden avulla lapsen oli mahdollista olla mielikuvitusmaailmassa, jossa kaikki oli totta. Eräs esikoulupoika kertoi:

Mä väritin sen lohikäärmeen. Se oli niin vihainen, että se oli raidallinen, syöksyi tulta. Sen pää oli lila.

6.5 Lasten henkinen hyvinvointi

12 tarinassa kerrottiin, että päiväkodissa oli kivaa tai hauska olla. Kaikki eivät päiväkodissa viihtyneet vaan joku joutui pohtimaan pidettiinkö hänestä, kun hänen kanssaan ei leikitty. Toista lasta harmitti, kun parhaan kaverin kanssa tuli riitaa, eikä sitä pystytty sopimaan.

Nykyhetkessä eläminen oli vaikea taito myös lapsille. Moni lapsi eli jo seuraavaa vuotta ja odotti toiveikkaana esikouluun menoa. Koti ja kotona oleminen olivat mielessä muutamalla. Päiväkotiin lähteminen ei aina ollut helppoa. Joku unelmoi pitkään sängyssä loikoilusta näin:

Haluaisin nukkua pommiin. Ihanaa kieriä sängyssä.

Hankalat aamut ja haluttomuus päiväkotiin tulolle selittyivät valitettavasti joskus kiusaamisella. Yksi lapsi kertoi fyysisestä kiusaamisesta:

Se löi mua kynällä päähän. Naks. Laittoi kynällä myös tossuun. Se vielä laittoi kynän paidan sisään ja piirsi käteen. Ja tökki sillä.

Päiväkotien erityispiirteet olivat luettavissa saduista. Tarinoissa näkyivät kaukokaipuu ja ulkomaiden lomakohteet. Tarkoituksena ei ollut vertailevan tutkimuksen tekeminen, mutta selviä eroja oli. Äidinkieli ja puhuminen pilkahtavat esiin myös muutamissa saduissa. Vieraan kielen ymmärtäminen saattoi olla pulmallista ja tuotti hetkittäin ahdistusta. Joskus oli paikallaan tuoda mielipiteensä esille selkeästi ja sanoa:

Yes, mä en tykkää tästä.

7 POHDINTA

7.1 Sadutus

Keskeinen kysymys tutkimuksessamme on, mikä on laatua päiväkodissa lapsen näkökulmasta? Tutkimuksemme haaste on aikuisen vaikeus tavoittaa lapsen maailman keskeisimpiä asioita. Lapsen näkökulman esille saamiseksi täytyy löytää hänelle ominaiset toimintatavat, joten tutkimusmenetelmäksi olemme valinneet saduttamisen. Valitsemalla lapselle soveltuvan tutkimusmenetelmän pyrimme tietoisesti välttämään aikuisen auktoriteettiaseman vaikutuksia tuloksiin.

Sadutuksella saatu aineisto on konteksti- ja tilannesidonnaista, joten tutkimuksemme tulokset eivät ole yleistettävissä. Mahdollisesti sadutus on käyttökelpoinen aineistonkeruumenetelmä tutkittaessa laatua lapsen näkökulmasta.

Tutkimuksemme tulokseksi olemme saaneet, että kaverit ja leikkiminen ovat tärkeitä päiväkodissa. Leikki kaverin kanssa tuottaa iloa ja mielihyvää lapselle. Enemmistö lapsista viihtyy päiväkodissa. Lapsi toivoo yksilöllistä huomioimista, mutta ryhmässä kavereiden kanssa on myös hyvä olla.

Päiväkodin aikuinen esiintyy harvoin tutkimuksemme tarinoissa, mutta hänestä lapsi toivoo saavansa leikkikaverin, auttajan, opettajan ja viihdyttäjän. Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että lasten mielipiteissä on paljon yhtäläisyyksiä mutta silti yksilöiden välillä on eroavaisuuksia. Tutkimuksemme tuloksina on tullut ikäviä asioita lapsen hoitopäivästä. Niitä emme ole voineet päiväkodin ammattilaisina sivuuttaa, vaikka tutkimuksemme tehtävänä on ollut selvittää mikä miellyttää lasta päiväkodissa. Tarinoiden perusteella joillakin lapsilla on ongelmia kaverisuhteissa ja heitä kiusataan.

Toiveenamme on antaa, etenkin oman kuntamme päivähoidon parissa työskenteleville, hyödylliset tutkimusvastaukset. Tutkimuksemme tuloksia on mahdollista hyödyntää päiväkotien toiminnan suunnittelussa. Esimerkiksi kaverit ja leikkiminen ovat lasta eniten miellyttäviä asioita päiväkodissa. Kuinka tämä seikka näkyisi paremmin hoitopäivän kulussa? Lapsen mielestä nykyisessä päiväkodissa on paljon hyvää, joka kannattaa säilyttää. Tulosten perusteella näyttää siltä, ettei lasta voi käsitellä pelkästään ryhmän jäsenenä, vaan jokaisen lapsen kohdalla on huomioitava erikseen hänen mieltymyksensä.

Lapsen näkökulman esille tuomiseksi ei ole kehitetty vielä moniakaan menetelmiä. Sadutus on eräs menetelmä, jolla saadaan esille lapsen mielipiteitä, sillä se on tulkinnasta vapaata, tasavertaista, voimavarakeskeistä, subjektiivista korostavaa ja yhteisen jakamista (Karlsson 2005, 120). Saimme tutkimukseemme aineiston lasten tarinoista ja niissä esiintyi useita lasta miellyttäviä asioita päiväkodissa.

Valitsimme sadutuksen tutkimukseemme aineistonkeruumenetelmäksi välttääksemme sellaisia vastauksia, joita lapset luulevat meidän aikuisten haluavan heidän kertovan. Karlssonin (2001, 93) mukaan aikuisen esittäessä kysymyksiä lapselle, hän usein haluaa vastauksellaan miellyttää aikuista. Aikuisen suorittamalla haastattelulla lapsen omat ideat ja ajatukset saattavat jäädä kokonaan piiloon.

Turtiainen (2001, 53) pohtii omassa tutkimuksessaan sitä, saadaanko haastattelulla lapsen näkökulmaa esille. Hänen mielestään suora haastattelututkimuksen antama tieto ei välttämättä tuo esille lapsen näkökulmaa, koska tutkija päättää haastattelun kysymykset aikuisen näkökulmasta ja joutuu tulkitsemaan lasten vastauksia. Lapsi joutuu tulkitsemaan aikuisten kysymyksiä, joissa voi olla sellaisia sanoja joita lapsi ei ymmärrä.

Harkitsimme aineiston keräämistä havainnoimalla lasten toimintaa. 40 lapsen havainnointi olisi ollut taidoillamme ja kokemuksellamme tutkimustulokseltaan epävarma menetelmä. Havainnoimalla lasten toimintaa saadaan tietoa mahdollisimman luonnollisissa toimintatilanteissa lapsilta itseltään. Se on hyvä tapa kerätä tietoa arkitilanteista ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Tämä tiedonkeruumenetelmä on kuitenkin hidas tapa saada tietoa, sillä lapsia ja toimintoja päiväkodissa paljon. (Lehtinen 2000, 57-59.)

Aikuisen auktoriteettiasema lapseen nähden oli huomioitava tutkimuksessa. Koska olimme tutkijoina omissa päiväkodeissamme, etunamme oli tuttuutemme lapsille. Sen vuoksi lapset uskalsivat kertoa tarinansa mahdollisimman vapaasti pelkäämättä tutkijaa tai tutkimustilannetta. Lisäksi saatoimme tehdä sadutusta tutuksi jo paljon ennen tutkimuksen aloittamista. Huomasimme, että lapset nauttivat sadutuksesta.

Sadutukseen lapset tulivat vapaaehtoisesti. Heille ei tullut sellaista tunnetta, että aikuisen pyytäessä kertomaan tarinaa, oli pakko totella. Toisinaan lapset jopa jonottivat saadakseen kertomisvuoron. Kahdessa tarinassa lapsi kertoo jännittävänsä sadustilannetta. Nämä kaksi lasta olivat tutkijalle melko uusia päiväkotilapsia ja siksi he eivät kokeneet tilannetta tarpeeksi turvalliseksi vapautuakseen kertomaan tarinaansa.

Liisa Karlssonin tutkimuksessa Ammattikäytännön perinteet murroksessa (2001, 145) on huomattu sadutuksella olevan monia positiivisia vaikutuksia sekä lapsiin että aikuisiin. Tutkimuksessa mukana olleet aikuiset ovat kertoneet oppineensa kuuntelemaan lasta luontevammin ja uudella tavalla. Lapsen kuunteleminen on koettu jopa tärkeimmäksi osaksi työtä, sillä kuuntelemisen ja sadutuksen kautta aikuiset ovat saaneet enemmän tietoa lapsesta, hänen ajatuksistaan, kiinnostuksen kohteistaan ja tavoistaan ratkaista ongelmia. Sadutus on vaikuttanut lapsen asemaan ja toimintaan, sillä aikuiset ovat oppineet arvostamaan lasta.

Sadutukseen aikuiset ovat liittäneet myös positiivisia tunteita. Lapsi on kokenut sadutuksen mieluisana ja innostavana. Hän haluaa kuunnella omia ja toisten satuja yhä uudelleen. Varsinkin pienimmät lapset ovat kuunnelleet toistensa satuja mielummin kuin aikuisten kirjoittamia. Karlssonin tutkimuksen mukaan lapsen itsetunto kasvaa ja hänestä tulee rohkea ilmaisemaan itseään. Lapsesta tulee aktiivinen ja luottavainen ja hänen kommunikaatiotaitonsa paranevat. Monet lapset oppivat myös kirjaimet ja lukemaan, sillä he näkevät sadutuksessa puhutun kielen muuttuvan silmiensä edessä kirjoitetuksi tekstiksi ja päinvastoin. (Karlsson 2001, 144-147.)

Saimme helposti tutkimukseemme satuja, sillä lapset nauttivat satujen kertomisesta ja useimmat lapset olivat innokkaita kuulemaan kertomuksensa uudelleen kuten Karlssonin tutkimuksessakin. Hänen tutkimuksessaan monet lapset oppivat kirjaimet ja lukemaan ja myös meidän tutkimuksemme lapset olivat kiinnostuneita siitä, kuinka heidän puheensa muuttui kirjaimiksi ja kirjoitetuksi tekstiksi. Huomasimme Karlssonin mainitsemia positiivisia vaikutuksia lapsissa ja aikuisissa. Saduttamisen jälkeen lapset suhtautuivat meihin luottavaisemmin ja vuorovaikutuksen laatu muuttui paremmaksi.

7.2 Kaverit

Saimme tutkimuksessamme selville saman asian, jonka aiemmin tutkijat (Strandell 1995, Huttunen & Tamminen 1991, Turtiainen 2001) ovat selvittäneet: päiväkodissa lasta eniten miellyttää kaverit ja heidän kanssaan leikkiminen. Lasten äidit Tiilikan (2005) tutkimuksen mukaan valitsevat päiväkotihoidon lapsensa hoitomuodoksi, koska haluavat lapsilleen kavereita ja haluavat heidän oppivan sosiaalisia taitoja. Päiväkotiemme lasten ja Tiilikan tutkimuksen äitien mielipiteet asioiden tärkeysjärjestyksestä näyttävät olevan yhteneväiset. Tutkimuksemme mukaan päiväkodin toiminnan pitää antaa tilaa kavereille ja leikkimiselle. Suuntaus 2000-luvulla onkin ollut se, että päiväkodeissa on vähennetty aikuisjohtoisia toimintatuokioita ja annettu enemmän tilaa lasten leikille. Kuitenkin päiväkodin aikuiset vielä suhtautuvat leikkiin ristiriitaisesti, koska erilaiset teoriat ja käsitykset leikistä ovat vaihdelleet 1900-luvun ajan.

Aikuiset miettivät keskenään sitä, onko päiväkotiki lapselle hyväksi vai onko hänen parempi olla jossain toisessa päivähoitomuodossa. Asiaa on syytä kysyä lapselta itseltään. Meidän tutkimuksemme osoittaa, että enemmistö lapsista viihtyy päiväkodissa. Myös Turtiaisen tutkimuksessa 2001 ilmeni, että useimmat lapset viihtyvät päiväkodissa hyvin. Lapsi viettää päiväkodissa suuren osan päivästä ja kavereilla on lapsen hyvinvoinnin kannalta suuri merkitys. Päivähoidon laadulla ja lasten keskinäisillä suhteilla on yhteys toisiinsa. Hyvät kaverit tuovat päivään turvallisuuden tunnetta. Tutkimuksessamme yksikään lapsi ei kertonut, että häneltä puuttuu kavereita.

Seitsemässä tarinassa kaveria ei mainittu. Meidän, kuten Turtiaisen (2001) tutkimuksessa kerrotaan, että päiväkodissa koetaan ikävänä seikkana ilman kaveria jääminen ja kiusatuksi tuleminen. Lapsista oli ikävää ettei kaveri pidä lupauksiaan. Hujalan ym. (1999, 140) mukaan aikuisen tehtävä on auttaa ja tukea lasta perehtymään sosiaalisiin taitoihin ja näin edesauttaa kaveriverkoston syntyä. Leikkiminen on lapselle luonnollinen tapa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja rakentaa ystävyysuhteita.

Kontekstuaalisen kasvun teorian mukaan yhteiskunnan suurempien järjestelmien ja yksilön ratkaisujen välillä on vuorovaikutuksellinen suhde. Yhteiskunnan poliittisten ratkaisujen vaikutukset ulottuvat lasten elämään välittömästi tai välillisesti. (Hujala ym. 1999, 20.) Päiväkodeissa ei ole enää varmuutta siitä, että lapsi saa sieltä pysyviä ihmissuhteita, sillä lasta ei tuoda enää säännöllisesti hoitoon päivittäin vaan hoidossa käydään silloin tällöin. Uusia lapsia tulee ja entisiä lähtee. Koska vanhempien työajat ja työsuhteet ovat epäsäännöllisiä ja muuttuvia, he joutuvat tekemään ratkaisuja, jotka vaikuttavat lapsen päivähoitokäytäntöihin. Kahdessa tarinassa kerrotaan muuttamisesta paikkakunnalta tai pois muuttaneen kaverin ikävöinnistä.

7.3 Leikki

Päiväkodeissa ei ollut suuria eroja tyttöjen ja poikien leikeissä, tosin tytöt olivat kiinnostuneempia roolileikeistä. Helenius (1993) selvitti tutkimuksessaan, että tytöt leikkivät roolileikkejä enemmän kuin pojat. Ehdotamme, että roolileikin tärkeyden vuoksi poikien täytyy saada enemmän heitä innostavia roolivaatteita ja välineitä päiväkotiin. Roolileikit kehittävät lapsen vuorovaikutuksellisia taitoja sekä toimivat kasvun tukena monenlaisissa tilanteissa. Roolileikkien kautta lapsi pystyy purkamaan pahaa oloaan ja käsittelemään häntä askarruttavia elämäntilanteita. Mielestämme lapsella saa olla vapaus valita eri rooleja. Leikin yksi ihanuus lapselle on olla vapaa myös rooleista, ilman toimintaa ja tavoitteita.

Lapsilähtöinen toiminta on kasvatuksen lähtökohta. Se perustuu käsitykseen, että lapsi on luonnostaan sosiaalinen, leikkivä, utelias ja aktiivinen. Lapsilähtöisen oppimiskäsityksen mukaan lapsen oppimista ohjaa oma aktiivisuus, toiminnallisuus, elämyksellisyys ja leikki. Oppimista auttaa se, että lapsi on kiinnostunut opittavasta asiasta ja se on merkityksellistä hänelle. Lasten spontaanin toiminnan huomioiminen päiväjärjestyksessä on tärkeää lapsen oppimisen, kehityksen ja toiminnan mielekkyyden kannalta. Lapsilähtöisessä toiminnassa huomioidaan jokaisen lapsen yksilöllinen kehitystaso. (Hujala ym. 1999, 143-145.)

Päiväkodeissamme leikkiä arvostetaan. Tutkimuksemme tulosten mukaan 27 sadussa lapset leikkivät. Leikin viehätys on sen tuottamassa ilossa. Leikki itsessään saattaa sisältää surua ja ristiriitoja, mutta sen perimmäinen anti on leikkiprosessin suoma mahdollisuus monipuoliseen henkiseen sekä fyysiseen kasvuun ja kehitykseen. Leikin viehätys on tutkimuksemme mukaan kokemuksessa olla osana vertaisryhmää sekä mahdollisuudessa kisaila ja vertailla taitoja.

Toisen tutkimuspäiväkodin pihassa oleva suuri kivi nousee esiin tärkeänä kisailupaikkana. Kivenvalloitus kertoo sitkeydestä ja tahdosta voittaa itsensä. Kivelle kiipeäminen vaatii tietyn tasoista taitoa, voimaa ja älyä, jonka vuoksi päiväkodin pienimmät eivät voi päästä kivelle. Lapsen ensimmäinen onnistunut kivenvalloitus merkitsee vanhan lapsuuden taakse jäämistä. Lapsi on harpannut kehityksessään eteen päin eikä menneeseen ole enää paluuta. Nuoremmat toverit kiven juurella sitkeine kiipeily-yrityksineen ovat muistutus omasta onnistumisesta, kehityksestä ja kasvutapahtumasta. Tunnemaailman läsnäolo on silmin ja korvin aistittavissa. Pettymys ja ilo vaihtelevat. Päiväkodeissa pyörii jatkuva tunnekaruselli.

Lapsella on harvoin kykyä eritellä leikkiprosessiinsa liittyviä monia tunteita yksityiskohtaisesti. Aikuisen apu leikin analyysin muodostamisessa lapselle ymmärrettävään muotoon on mielestämme osa yksilöllistä kasvatustapahtumaa ja yksi edellytys rikkaalle leikille. Monien mielestä liika analyysi vie spontaaniuden leikistä, mutta mielestämme lapsen synnynnäinen tarve löytää iloa ja mielihyvää, kehittävät automaattisesti lasta entistä taitavammaksi leikkijäksi.

Mielestämme on ihme, että leikkiä ei ole vielä valjastettu kilpailuyhteiskuntaan osana määrätietoista, tavoitehakuista toimintaa. Nykyään monet henkiset asiat esineellistetään ja ihmisen luonnolliset kehitysprosessit, kuten leikki, pyritään suunnittelemaan ennalta. Leikin suunnittelun tulee olla lapsilähtöistä toimintaa, jotta vapaus ja oma tila leikille löytyy.

Lindqvistin (1998) mukaan leikki on tärkeä ideologinen käsite päiväkodeissa. Leikkiä pidetään myös kulttuurisena lapsen omaa kehitystä ilmentämänä toimintana. Päiväkodeissamme tutkimuksen kautta näkyi selvästi nykyinen yhteiskunta. Nykyajan lapset leikkivät asioita, jotka ympäröivät heitä mm. median kautta. ”Muotileikki” on vallannut alaa perinteiseltä leikiltä. Sadutetut lapset kertoivat leikkivänsä Wingsejä, Batmaniä, kotkaa ja krossikuskia. Meitä tutkijoita askarruttaa kykenevätkö muotilelut tuomaan leikkiin tarvittavia sisältöjä, jotta leikin kehittävä vaikutus säilyy. Mikä on mielikuvituksellisten leikkien ja perinneleikkien suhde lapsen maailmassa? Leikki on yksi ja miljoona asiaa, jonka jokainen lapsi valjastaa omaan käyttöönsä. Leikille ei ole rajoja ja päiväkodeissamme olemme nähneet kuinka leikki syntyy missä ja milloin vain. Tutkimustulosten perusteella leikki on tärkeimpiä asioita lapselle päivähoitossa. Leikin viehätys on mielestämme sen monipuolisuudessa ja kyvyssä yksilöityä.

7.4 Lapsen rooli päiväkodissa

Suomen vanhempainliiton päiväkotiselvityksen (2006) mukaan 80 prosenttia 1356:sta vanhemmasta on sitä mieltä, että päiväkodeissa pystytään huomioimaan lapsen yksilölliset tarpeet hyvin tai melko hyvin. Tiilikan tutkimuksen perusteella todetaan vuonna 2005 tehdyssä tutkimuksessa sama asia.

Päiväkotien lepohetkistä keskustellaan vanhempien kanssa päiväkodeissa. Hujalan ym. (1999) mukaan perheiden toiveet ja lapsen yksilöllisyys tulee huomioida suhteessa päiväuniin. Tutkimuksessamme lapsella on yksilöllisiä toiveita päiväunien suhteen. Osa lapsista pitää päiväunista hoitopaikassa, osalle nukkuminen keskellä päivää on kauhistus.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812; 4 §) sisältää päivähoitopalvelun veloitteen huomioida asiakkaan toivomukset, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet. Meidän tutkimuksessamme lasta kasvatetaan päiväkodissa sekä yksilöllisyyteen, että yhteisöllisyyteen. Tutkimuksemme lasten tarinoista ilmenee yksilöllisiä mieltymyksiä päiväkodin eri toimintojen suhteen ja välillä toivottaan, ettei tarvitse tehdä samoja asioita kuin koko muu ryhmä. Lapsi haluaa tehdä asioita omalla tavallaan. Tutkimuksemme päiväkodeissa lapset arvostavat yksilöllisinä toimintoina erityisesti lelu- ja syntymäpäivien järjestämistä. Lapsi saa syntymäpäiväsankarina erityishuomiota. Lelupäivänä lapsi saa tuoda valitsemansa lelun kotoaan päiväkotiin, jonka kautta hänet huomioidaan.

Tiilikan tutkimuksen äidit korostavat lapsensa yksilöllistä huomioimista, mutta he ovat valinneet päiväkodin lapselle hoitomuodoksi, jotta hän oppii huomioimaan toiset ryhmässä. Äitien mielestä päiväkotien tärkeimpänä tavoitteena on sosiaalinen oppiminen ja seuraavaksi vasta tulee muiden taitojen vuoro. (Tiilikka 2005, 101.) Päiväkotilasten tarinoissa näkyy toisten lasten tärkeys. Kavereiden kanssa on mukava olla päiväkodissa ja siksi sinne on mieluista tulla. Lapsiryhmät ovat myös oppimisen kannalta tärkeitä toisilleen. Hujala ym. (1999) mukaan ryhmässä toimiminen opettaa sosiaalisia taitoja sekä lapsi oppii perustelemaan omia mielipiteitään ja ajatuksiaan. Lasten keskinäisillä suhteilla on yhteys päivähoidon laatuun.

7.5 Päiväkodin toiminta

Fyysisten sisä- ja ulkotilojen tulee olla monipuolisia, turvallisia ja siellä tulee olla riittävästi tilaa liikuntaan (Hujala ym. 1999, 96). Vaikka päiväkodit ovat lapsia varten, aikuisten tarpeet ovat olleet etusijalla suunniteltaessa päiväkotiteja. Päiväkodit ovat kodinomaisia, puhtaita ja kauniita jopa pikkusieviä. (Kokljuschkin 2001, 61, 69.) Kokljuschkin pohtii kirjassaan Unelmien päiväkotit (2001, 81-83) hyvää varhaiskasvatusympäristöä. Hänen mielestään päiväkodin aikuisten luomat säännöt ohjaavat liiaksi päiväkodin tilojen käyttöä. Päiväkodin tilat ja aikuisten asenteet suosivat tietynlaisia leikkejä kuten koti-, rakentelu- ja roolileikkejä.

Lapsen kehitykseen tärkeänä osana kuuluu liikkuminen ja toiminnallisuus. Liikkumalla lapsi tutustuu itseensä, toisiin ihmisiin sekä ympäristöönsä. Liikunnan avulla hän kokee tunteita, iloa ja oppii uutta. Tärkeää on, että hän omaksuu jo varhaislapsuudessa liikunnallisen elämäntavan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa hyvästä varhaiskasvatustyöympäristöstä sanotaan, että se on sopivan haasteellinen, leikkimiseen ja liikkumiseen motivoiva.

Päiväkodin tiloissa täytyy kyetä pelaamaan, leikkimään ja liikkumaan vauhdikkaasti. Liikuntavälineitä lasten täytyy saada käyttää aivan vapaasti omaehtoiseen liikkumiseen ja leikkimiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22-23.)

Tutkimuksemme tuloksissa näkyy, että lapset pitävät liikunnasta ja kisailusta. Meitä tutkijoita jäi mietityttämään se, kuinka tämä on otettu huomioon päiväkotirakennusten sisätilojen suunnittelussa?

Päiväkodissa palvelu on lasta varten ja sen laadukkaasta toiminnasta ovat vastuussa valtio, kunta, yhteisö ja yksilö. Laadukkaan päiväkotiasiakkuuden henkinen arvoon nousu yhteiskunnassamme on tärkeää. Arvojen rinnakkainen analysointi ja merkitysten purkaminen ja yhteen nivouttaminen yhteiskunnan ja yksilön tasolla ovat väyliä syvään ymmärrykseen ja käytännön toimiin. Päiväkoti on osa yhteiskuntaa, jonka ydin on lapsiasiakas. Olemme ottamassa askeleita kohti hyvinvointimaailmaa ja asiakkuuden demokratiaa, joka näkyy myös laatuna päivähoidossa, lasten viihtymisenä.

7.6 Lasten henkinen hyvinvointi

12 tarinassa kerrottiin, että päiväkodissa oli kivaa tai hauskaa olla. Kaikki eivät päiväkodissa viihtyneet, vaan joku joutui pohtimaan pidetäänkö hänestä, kun hänen kanssaan ei leikitty. Toista lasta harmitti, kun parhaan kaverin kanssa tuli riitaa, eikä sitä pystytty sopimaan.

Lapsella on enemmän kuin yksi maailma. Hän elää täydesti kaikin aistein, havaittavissa olevassa todellisessa maailmassa, joka tarjoaa myös pelon, toiveiden ja unelmien maailman. Karppisen ym. (2001) kirjassa Taiteen ja leikin lumous, sosiaalipsykologi Antti Eskola kertoo, kuinka arkielämän rajoitusten huomaaminen merkitsee lapsen kehityksessä oikeaa todellisuuden tajua. Heinosen (2000) teoksessa Bruner sanoo lapsella olevan kaksi todellisuutta. Hän voi elää rinnakkaismaailmassa, puikahtaa toiseen maailmaansa, jossa on mahdollista rikkoa sääntöjä ja toimia yhteisön tapoja vastaan. Toisaalta lapsi joutuu elämään ristiriidassa, sillä samalla kun hän rikkoo, on hänellä halu ylläpitää ja eheyttää maailmaansa, luoda normeja sekä sääntöjä.

Tutkimuksemme tuloksissa oli paljon tunteita, joissa todentuu käytännön tasolla lapsuuden mielikuvituksen suuruus ja sen rajattomat mahdollisuudet.

Tutkimustuloksissamme mainittiin lapsi, joka oli surullinen, kun ei tiennyt pidetäänkö hänestä tai oli harmissaan, ettei nahistelun jälkeen pystynyt sopimaan riitaa. Edellä mainittu kertoo mielestämme juuri Bruner'n mainitsemasta rinnakkaismaailmasta.

Päiväkodissa oleva lapsi on usein melko tietoinen ympäröivästä maailmasta ja hän ymmärtää käyttäytymisensä syyt ja seuraukset.

Päiväkotiyhteisön jäsenyys ei ole jatkuvaa harmoniaa. Vaikka lapsi itse haluaisi olla omassa, yksityisessä maailmassaan, ei hänellä ole siihen mahdollisuutta.

Ryhmädynamiikan lait ja koko ryhmän mieliala vievät joskus lapsen sellaisiin

leikkeihin, joista hän ei ole kovin kiinnostunut ja riitelyä, mielipihaa saattaa syntyä.

Konfliktitilanteissa aikuisen rooli on tärkeä. Päiväkodin henkilöstön osaava työote ja kannustava ilmapiiri suovat lapselle yksilöllisen tavan viettää päivää joko oikeassa tai rinnakkaisessa maailmassa lapsen haluamalla tavalla.

Lapsi ymmärtää, että on olemassa ei-vielä-maailma ja näin-voisi-olla-maailma.

Lapsi opettelee ymmärryksen taitoa vaihtelevalla menestyksellä. Voisi väittää että jokaisella lapsella on ainakin kaksi maailmaa, kuten Bruner (1990a) väittää. Lapsella on mahdollisuus valita, ainakin näennäisesti paikkansa kunakin päivänä.

Onko aikuinen kykenemätön menemään lapsen maailmaan ?

Yhteiskunnan asettamat päivähoitolain ja asetusten edellyttämät normiohjausten mukaiset sisällöt eli käytännössä kaverit, leikki ja ruoka erottautuivat saduista hyvin täyttäen samalla lain vaatimukset. Onko syytä onnitella itseä vai pohtia millä perusteella lakeja tehdään ja säädöksiä säädetään. Ruoka, leikki ja ystävät ovat lapsen luonnollisia perustarpeita. Mitä muuta lapsi tarvitsee hyvinvointiinsa ?

7.7 Prosessi- ja vaikuttavuustekijät

Teimme tutkimustyötä laadullisella otteella. Laadun käsite on laajentunut ja syventynyt meille tutkijoille. Olemme pohtineet kuinka laajasti laatu on suhteessa prosessi- ja vaikuttavuustekijöihin päiväkotimaailmassa? Onko totta, että yhteiskunnan tarjoamat laatupalvelut täyttävät sen hetkisen kasvatuskulttuurin kriteerit. Myönteisyys lapsen kasvussa ja kehityksessä korreloi suoraan vanhempien tyytyväisyyteen, jolla on vastaavasti suora yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Edellä mainitut toimintaprosessit hyödyttävät toinen toistaan saaden aikaan kasvavia positiivisia yhteiskunnallisia prosesseja ja ilmiöitä. Jokaisessa prosessissa on mukana laatu. Laatu on sidossaineena, yhdisteenä vaikuttavuus- ja prosessitekijöiden kokoonpanoissa. Minkä tahansa tekijän laaduttomuus katkaisee toimintaketjun tai heikentää merkittävästi syntyneitä prosesseja.

7.8 Yhteenveto

Tutkimustyön aikana kohtasimme kysymyksiä ja ajatuksia, jotka jäivät vaille lopullisia vastauksia ja perusteluja. Ilmiö kertoo mielestämme laadullisen tutkimuksen perusluonteesta, sen täydellisestä määrittelemättömyydestä sekä ihmisen rajallisuudesta tutkia merkityksiä. Tutkimuksessamme olemme tarkastelleet päiväkotien lasten mielipiteiden ja tuntemuksien ilmentymiä eri yhteyksissä, olemme koettaneet arvioida niiden vaikutuksia ja ilmenemismuotoja.

Tutkimustulokset antoivat selvän vastauksen kysymykseemme, mikä lasta miellyttää päiväkodissa, mutta vastausta vaille jää kysymys kuinka tutkia rajatonta rajallisin keinoin, sillä lapsen maailma on syvää ja kerroksellista.

Meillä tutkijoilla on tavoite antaa, etenkin oman kuntamme päivähoiton parissa työskenteleville, hyödylliset tutkimusvastaukset ja käyttökelpoinen tutkimusmenetelmä. Tämän tutkimuksen tulosten valossa haasteellinen ja mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe on lapsen henkinen hyvinvointi. Nykyinen tutkimuksemme toi esiin seikat, jotka miellyttävät lasta päiväkodin hoitopäivässä paljastaen samalla ikäviä asioita päiväkodin arjesta. Onnellinen lapsuus luo valmiuksia tasapainoiselle aikuisuudelle, joten yhteiskunnassamme päivähoiton laatua määriteltäessä lapsen äänen kuuleminen on oikeudenmukaista.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino. Tampere.

Alila, K. & Parrila, S. (toim.) 2004. Laadunhallinnan perusteita ja menetelmiä varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:17. Edita Prima Oy. Helsinki.

Alho, Kivi & Kivinen (toim.) 2002. Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.

Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista 2005/272.

Asetus lasten päivähoidosta 1973/239.

Bergström, M. 1997. Mustat ja valkeat leikit. WSOY- Kirjapainoyksikkö. Juva.

Biaudet, R. & Virtanen, V. 1992. ISO 9000 – perusta toiminnan kehittämiseksi. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Borgman, M. & Packalen, E. 2002. Parhaat käytännöt työyhteisön kehittämiseen. Tammi. Helsinki.

Eskola, E. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 2. painos. Vastapaino. Tampere.

Heinonen, S-L. 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa. Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, opettajankoulutuslaitos. 2. painos. CityOffset Oy. Tampere.

Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu laitos. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Holma, T., Outinen, M., Idänpää-Heikkilä, U. & Sainio, S. 2001. Kirkasta ja uudista laadunhallintaa – kehitä laatutalo. Opas sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioille. Suomen kuntaliitto. Hakapaino Oy. Helsinki.

Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. 2. painos. Oulun yliopistopaino. Oulu.

Idänpää-Heikkilä, U., Outinen, M., Nordblad, A., Päivärinta, E & Mäkelä, M. 2000. Laatukriteerit. Suuntaviivoja tekijöille ja käyttäjille. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Stakesin monistamo. Helsinki.

Ikola-Norrbacka, R. 2004. Päivähoito - kuntien kilpailuvaltti? KuntaSuomi 2004 – tutkimuksia nro 46. Suomen Kuntaliitto XBS. Kuntatalo. Helsinki.

Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia kuperkeikkakyydyissä. Gummerus kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.

Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Oy Edita Ab. Helsinki.

Karppinen, S., Puurula, A., & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Kiviniemi, K. 1992. Laadullinen tutkimus prosessina. PS-kustannus. Jyväskylä.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotit. Tammer-paino Oy. Tampere.

Laki julkisista hankinnoista 1992/1505.

Laki lasten kotihoidontuesta ja yksityisen hoidon tuesta 1996/1128.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812.

Lehtinen, A-L. 2000. Lasten kesken, Lapset toimijoina päiväkodissa. Kopijyvä Oy. Jyväskylä.

Lindqvist, G. 1998. Leikinmahdollisuudet. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Palmu, H. 2003. Osaanko kuunnella ja johtaa. Kirjapaja. Helsinki.

Perusopetuslaki 1998/62.

Puhakka, J. & Selkee, J. 2003. Hyvän elämän alku kunnallisessa palvelun tuotannossa. Suomen kuntaliitto. Kuntatalon paino. Helsinki.

Päivähoitolaki 1973/36.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes & Suomen kuntaliitto 1999. Sosiaali- ja terveydenhuollon laadunhallinta 2000-luvulle. Valtakunnallinen suositus. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Suomen kuntaliitto & Valtiovarainministeriö 1998. Julkisten palvelujen arviointi. Julkisten palvelujen laatustrategia. Erikoispainos Oy. Helsinki.

Suomen kuntaliitto & Valtiovarainministeriö 1998. Laatutyökalut. Julkisten palvelujen laatustrategia. Erikoispaino Oy. Helsinki.

Tiilikka, A. 2005. Äitien kasvatuskäsityksiä ja arviointeja hyvästä päiväkotikasvatuksesta. Kasvatustieteiden tiedekunta, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö, Oulun yliopisto. Oulu University Press. Oulu.

Elektroniset lähteet:

Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminta- ja tavoiteohjelma 2004-2007. [Viitattu 12.7.2006]. Saatavissa:

<http://www.stm.fi/recource.phx/hankk/hankt/tato/tato.htx.i806.pdf>

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Toinen tarkistettu painos. [Viitattu 13.7.2006]. Saatavissa:

www.stakes.fi/varttua

Suomenvanhempainliiton päiväkotiselvitys 2006. Vanhempainliitto.

[viitattu 5.11.2006]. Saatavissa: <http://www.suomenvanhempainliitto.fi/ajankohtaista>

